

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA ÚČETNICTVÍ

Účetní a daňový pohled na zajištění pohledávek po lhůtě splatnosti
Accounting and Tax Aspects of Receivables Securing after Maturity

Student: Hana Tomanová

Vedoucí bakalářské práce: doc. Ing. Bařinová Dagmar, Ph.D.

Ostrava 2011

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem veškerou použitou literaturu a další prameny. Přílohy č. 2, 3 dané mi k dispozici, jsem samostatně doplnila.

V Ostravě dne:.....

.....
Hana Tomanová

Děkuji doc. Ing. Dagmar Bařinové, Ph.D. za odborné konzultace a vedení bakalářské práce.

Obsah

1	Úvod	1
2	Základní charakteristika pohledávek.....	2
2.1	Právní hledisko	2
2.2	Účetní hledisko	4
2.2.1	Inventarizace pohledávek	6
2.2.2	Oceňování pohledávek	7
2.2.3	Pohledávky v cizí měně.....	8
2.3	Daňové hledisko	11
2.4	Zajišťovací prostředky pohledávek	11
2.4.1	Informace	13
2.4.2	Zástavní právo	14
2.4.3	Ručení.....	15
2.4.4	Smluvní pokuta	16
2.4.5	Směnka	16
2.5	Další možnosti zajištění pohledávek po splatnosti mimosoudní cestou	17
2.5.1	Inkasní kanceláře	17
2.5.2	Uznání závazku	18
2.5.3	Započtení pohledávek	18
2.6	Shrnutí	20
3	Účetní a daňové aspekty pohledávek po splatnosti	21
3.1	Opravné položky	21
3.1.1	Účetní opravné položky	21
3.1.2	Zákonné opravné položky	23
3.2	Odpis pohledávek	30
3.2.1	Účetní odpis pohledávek	30
3.2.2	Jednorázový odpis pohledávky daňově uznatelný	31
3.3	Rozdíl mezi opravnými položkami a odpisem pohledávek	32
3.4	Shrnutí	33

4	Řešení pohledávek po lhůtě splatnosti ve vybrané společnosti	34
4.1	Charakteristika společnosti ABC a. s.	34
4.2	Charakteristika Pohledávek ve společnosti.....	35
4.2.1	Vznik pohledávek.....	35
4.2.2	Zajištění pohledávek	36
4.2.3	Splatnost pohledávek a jejich zajištění po splatnosti	37
4.3	Pohledávky v letech 2006 - 2009	37
4.4	Opravné položky	40
4.5	Odpis pohledávek	42
4.6	Praktické řešení pohledávek po splatnosti	42
4.7	Shrnutí	46
5	Závěr	47
	Seznam použité literatury.....	49
	Seznam zkratk	
	Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce	
	Seznam příloh	

1 Úvod

Pohledávky jsou dnes a denně skloňovaným pojmem mnoha firem. Zejména v období dozívající světové krize, která se postupně projevila snad ve všech odvětvích české ekonomiky. Jak je známo, světová krize se nejdříve projevila ve stavebnictví a následně ve všech souvisejících i nesouvisejících odvětvích. Důvodem je propojenost jednotlivých firem a skutečnost, že společnosti mají omezené produkční možnosti a je nemožné, aby si každá firma vyráběla a dodávala svým odběratelům vše a tím byla na ostatních společnostech zcela nezávislá. V této nelehké době je o to víc důležité, aby firmy sledovaly své pohledávky a jejich splatnost a to už jen proto, aby se samy nedostaly do druhotné platební neschopnosti bez vlastního zavinění, ale z důvodu nesolventnosti jejich dlužníků. Předcházet nesolventnosti dlužníků není samozřejmě problémem jen této doby, ale firmy se s tímto problémem potýkaly vždy. Důvodem tohoto přetrvávajícího nešvaru nehradit své závazky je, že pohledávky jsou snadno získatelným úvěrem na úkor věřitele. Následky neochoty dlužníků platit své závazky mohou věřitelé zmírnit pomocí práce s pohledávkami, a to od získávání informací o svých budoucích obchodních partnerech a jejich platební morálce až po způsob vymáhání dlužné částky.

Cílem mé bakalářské práce je charakterizovat pohledávky po splatnosti, možnosti jejich zajištění, účetní a daňové aspekty pohledávek po splatnosti a následná analýza pohledávek a jejich řešení ve společnosti ABC a. s., tj. porovnání nabízených možností se skutečností, která je využívána v praxi.

Bakalářská práce je členěna do tří částí. V první části se zabývám pohledávkami z různých pohledů. Z pohledu právního, kde vymezuji základní právní úpravu pohledávek dále z pohledu účetního, ve kterém přibližuji např. možnosti oceňování pohledávek a jejich inventarizaci, a z pohledu daňového. V první části bakalářské práce také charakterizují vybrané možnosti zajištění pohledávek.

V druhé části se věnuji účetním a daňovým aspektům pohledávek po splatnosti. Především charakterizují opravné položky k pohledávkám a odpisy pohledávek, jejich účtování při tvorbě a zrušení.

Ve třetí části se zabývám praktickým řešením pohledávek v konkrétním podniku a to ve společnosti ABC a. s.. Popisuji využitě zajištění pohledávek a tvorbu opravných položek jak v zákonné, tak účetní výši.

2 Základní charakteristika pohledávek

2.1 Právní hledisko¹

Mezi nejdůležitější právní předpisy, kterými se řídí podnikatelé a jejich činnost, se řadí dvě zákonné normy:

- zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen občanský zákoník, popř. ObčZ), a
- zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen obchodní zákoník, popř. ObchZ).

Občanský zákoník poskytuje základní soukromoprávní úpravu majetkových vztahů. A obchodní zákoník nepředstavuje zcela nezávislý kodex, ale naopak obchodní zákoník upravuje zvláštnosti, které jsou typické pro vztah mezi podnikateli.

V **občanském zákoníku** tedy nalezneme základní úpravu pohledávek (závazkového vztahu vůbec), a to jejich vymezení v § 488 ObčZ, který říká, že: „*Závazkovým vztahem je právní vztah, ze kterého věřiteli vzniká právo na plnění (pohledávka) od dlužníka a dlužníkovi vzniká povinnost splnit závazek.*“.² Podle § 494 ObčZ je obsahem **závazku něco dát, něčeho se zdržet nebo něco trpět a naopak věřitel je oprávněn toto plnění požadovat**. Občanský zákoník plní funkci základního právního předpisu, která je společná pro odvětví soukromého práva jak občanského tak, i obchodního.

Obchodní zákoník poskytuje speciální úpravu, která **upravuje vztahy mezi podnikateli**, které vznikají na základě jejich podnikatelské činnosti.

Vztah těchto dvou předpisů tedy odpovídá vztahu zákona zvláštního a zákona obecného. Pokud chybí v obchodním zákoníku úprava nějaké otázky a tím ji nelze podle obchodního zákoníku řešit, řídí se úprava téhle otázky i v oblasti podnikání a obchodu občanským zákoníkem a dalšími občanskoprávními předpisy.

Podle § 489 ObčZ závazkové vztahy vznikají z právních úkonů, nejčastěji ze smluv dále také ze způsobené škody, z bezdůvodného obohacení nebo jiných skutečností, které jsou

¹ PILÁTOVÁ, J.; RICHTER, J. *Pohledávky a jejich řešení v podnikové praxi*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2009. 111 s. ISBN 978-80-7263-534-4.

² § 488 ObčZ

uvedeny v zákoně.

Smlouva je dvoustranný, často i vícestranný právní úkon, při kterém se dlužník zavazuje poskytnout plnění a věřitel má právo toto plnění od dlužníka obdržet. Plnění může mít povahu jak nepeněžitou, tak peněžitou. Pohledávka také musí být splatná neboli dospělá. Pokud pohledávka, která je splatná, není dlužníkem uspokojena vůči věřiteli, vzniká tímto věřiteli právo tuto pohledávku vymáhat i proti vůli dlužníka, a to například soudní cestou.

Pohledávky můžeme z právního hlediska rozdělit na dvě skupiny a to na **občanskoprávní pohledávky a obchodněprávní pohledávky**.

S občanskoprávními pohledávkami se můžeme setkat v každodenním životě i jako fyzická osoba nepodnikatel. Vznik a existence těchto pohledávek je podmíněn občanským zákoníkem. Občanský zákoník se zabývá majetkovými vztahy mezi fyzickými a právnickými osobami, majetkovými vztahy mezi těmito osobami a státem a stejně tak i upravuje vztahy, které vyplývají z práva na ochranu osobnosti, pokud tyto občanskoprávní vztahy nejsou upraveny jinými zákony.

Neméně významnou skupinu tvoří obchodněprávní pohledávky. Jsou to takové pohledávky, jejichž existence a vznik se posuzuje podle obchodního zákoníku. Mezi obchodněprávní pohledávky můžeme řadit jak pohledávky z nekalosoutěžního jednání, účastenství na obchodních společnostech, tak zejména pohledávky z obchodních závazkových vztahů, kterými se budu zabývat v mé bakalářské práci.

Na základě výčtu obchodně závazkových vztahů v § 261 ObchZ lze mezi obchodněprávní pohledávky zahrnout pohledávky vzniklé:

1. „ze závazkových vztahů mezi podnikateli, jestliže při jejich vzniku je zřejmé, s přihlédnutím ke všem okolnostem, že se týkají jejich podnikatelské činnosti“
2. „ze závazkových vztahů mezi státem nebo samosprávnou územní jednotkou a podnikateli při jejich podnikatelské činnosti, jestliže se týkají zabezpečování veřejných potřeb, (situace pod bodem 1. a 2. jsou také souhrnně označovány jako tzv. Relativní obchody)“
3. „ze vztahů specifikovaných v §261 odst. 3 ObchZ, (tzv. Absolutní obchody)“
4. „ze vztahů, u kterých si účastníci dle §262 odst. 1 ObchZ písemně dohodli, že jejich závazkové vztahy, které nespádají pod výše uvedený výčet, se přesto řídí ustanovením ObchZ, (tzv. Fakultativní obchody)“
5. „ze vztahů vzniklých při zajištění plnění závazků v závazkových vztazích dle bodu 1. až 3., jež se řídí ObchZ a zástavní právo k cenným papírům v rozsahu stanoveném zvláštním zákonem“

6. „ze vztahů vzniklých při zajištění závazků ze smluv dle bodu 4., jestliže osoba poskytující zajištění s tím projeví souhlas, nebo v době vzniku zajištění ví, že zajišťovací závazek se řídí ustanoveními ObchZ.“³

2.2 Účetní hledisko⁴

Ve třetí účtové třídě se zobrazuje převážná část zúčtovacích vztahů podniku k vnějšímu světu, které jsou zobrazeny jako pohledávky či závazky. Hlavní podstatou vzniku pohledávek je časový nesoulad mezi okamžikem provedení výkonů a okamžikem úhrady za tyto výkony.

Pohledávku můžeme také jinak definovat jako nárok účetní jednotky na úhradu peněžní částky od dlužníka. Účetní jednotka tedy zastává roli věřitele. Příkladem může být vystavená faktura účetní jednotkou odběrateli, kterou má dlužník povinnost uhradit ve smluvené lhůtě. Jakmile účetní jednotka platbu od dlužníka přijme, pohledávka zaniká.

Pohledávkami a jejich kategorizací se nezabývá jen 3. účtová třída, ale také **zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví** (dále zákon o účetnictví nebo ZoÚ), **vyhláška č. 500/2002 Sb.**, která tvoří jeden z prováděcích předpisů zákona o účetnictví. Problematicke účtování pohledávek se také věnuje **Český účetní standard č. 017 – Zúčtovací vztahy**. Cílem tohoto standardu je stanovit postupy účtování o pohledávkách a také závazcích a to za účelem docílení souladu při používání účetních metod účetními jednotkami.

Pohledávky zachycované ve třetí účtové třídě mohou být jak krátkodobé, tak dlouhodobé povahy. Krátkodobé pohledávky jsou vymezeny v § 11 zákona o účetnictví a dlouhodobé pohledávky jsou vymezeny v § 10 zákona o účetnictví.

- Za **dlouhodobé pohledávky** považujeme takové pohledávky, které mají v okamžiku, ke kterému je sestavována účetní závěrka, **dobu splatnosti delší než jeden rok**
- **Krátkodobé pohledávky** mají k okamžiku, ke kterému je sestavena účetní závěrka **dobu splatnosti jeden rok a kratší**

Na druhé straně závazky se ve třetí účtové třídě evidují pouze krátkodobé (dlouhodobé závazky jsou evidovány ve čtvrté účtové třídě).

³ VAIGERT, D. *Pohledávky: právní příručka věřitele*. 1. vyd.. Brno: Computer press, 2005. 272 s. ISBN 80-251-0881-3.

⁴ ŠTOHL, P.; KLIČKA, V. *Maturitní okruhy z účetnictví*. 1. vyd. Znojmo: Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s., 2007. 227 s. ISBN 80-239-8812-3.

Na základě toho, že ve třetí účtové třídě se evidují pohledávky jak dlouhodobé, tak krátkodobé, je vhodné zřídit analytickou evidenci, která by členila pohledávky podle časového hlediska tak, aby byly odlišeny pohledávky krátkodobé povahy od pohledávek dlouhodobých, jejichž splatnost je delší než jeden rok. Podle § 14 ZoÚ „jsou účetní jednotky povinny sestavit účtový rozvrh, v němž uvedou účty potřebné k zaúčtování všech účetních případů a k sestavení účetní závěrky v dané účetní jednotce.“⁵ Český účetní standard pro podnikatele č. 017 dále uvádí, že „Analytické účty se vedou podle jednotlivých dlužníků a věřitelů a podle jednotlivých druhů měn.“⁶

Obchodní pohledávky lze členit podle těchto hledisek:

- podle doby splatnosti – **na krátkodobé a dlouhodobé**
- podle místa vzniku- **tuzemské a zahraniční**
- podle jednotlivých odběratelů a dodavatelů – nebo také **tzv. Saldokonta**, kdy účetní jednotka, aby vedla podrobnou evidenci, vede k jednotlivým syntetickým účtům podrobnou analytickou evidenci, která je většinou vedena pro každého dodavatele (odběratele). Každému dlužníku (věřiteli) je zřízeno samostatný analytický účet (konto), jehož zůstatek (saldo) udává výši pohledávek nebo závazků.

Do pohledávek z obchodního styku můžeme zařadit:

- pohledávky za odběrateli - „Účtují se zde zejména pohledávky za odběrateli. Pohledávka za odběratelem se vyúčtuje při splnění dodávky vůči odběrateli ve smyslu příslušných ustanovení smlouvy v oblasti obchodních závazkových vztahů“.⁷ Pohledávky za odběrateli vznikají dodáním výrobků, zboží nebo služeb odběrateli na základě faktury. Vydaná faktura znamená pro účetní jednotku výnos a zároveň vznik pohledávky za odběratelem. Takto vzniklé pohledávky mohou být účetní jednotkou evidovány na účtu **311 – odběratelé**.
- pohledávky spojené s používáním směn - „Účtují se zde zejména pohledávky za směnky předané bance k proplacení do doby splatnosti směnky, jakož i jiné cenné papíry předané k eskontu bance; ve prospěch účtu pohledávek za směnky předané

⁵ ZoÚ

⁶ Český účetní standard pro podnikatele č. 017 – zúčtovací vztahy

⁷ České účetní standardy pro podnikatele č. 017 – zúčtovací vztahy

bance k proplacení se účtují směnky a jiné cenné papíry bankou zinkasované, jakož i směnky a jiné cenné papíry neproplacené, bankou vrácené.“⁸ Pohledávky spojené s používáním smének můžeme evidovat na účtu **313 – Pohledávky za eskontované cenné papíry**.

- pohledávky z poskytnutých provozních záloh – „*účtují se zde poskytnuté zálohy dodavatelům před splněním smlouvy ze strany dodavatele.*“⁹ To znamená, že pokud odběratel poskytne svému dodavateli zálohu před tím, než bude dodávka splněna, vzniká odběrateli za dodavatelem pohledávka. Tato pohledávka je evidována na účtu **314 – poskytnuté provozní zálohy**. Po obdržení faktury se musí zaplacená záloha zrušit a vzniklý rozdíl mezi celkovou částkou faktury a zaplacenou zálohou se uhradí dodavateli.
- ostatní pohledávky - „*účtují se zde například reklamace vůči dodavatelům, nárok na záruční paušál při převzetí závazků za záruční opravy.*“¹⁰ Ostatní pohledávky mohou být evidovány na účtu **315 – Ostatní pohledávky**.

Na základě účetní **zásady zákaz kompenzace**, která se vztahuje i na pohledávky, v zásadě nelze kompenzovat pohledávky a závazky. Výjimkou jsou pouze vzájemně vyrovnané pohledávky a závazky mezi dvěma stejnými subjekty, ve stejné měně a se splatností do jednoho roku. Za vzájemné zúčtování se dále nepovažuje zápočet ve smyslu občanského nebo obchodního zákoníku (na základě §58 vyhlášky 500/2002 Sb.). Zápočtu pohledávek se věnuje ObčZ v § 580 – 581. Například § 581 odst. 1 stanoví, že není přípustné započtení proti pohledávce na náhradu škody způsobené na zdraví s výjimkou, kdy by šlo o vzájemnou pohledávku na náhradu škody téhož druhu. Dále se zápočtem pohledávek zabývá ObchZ v § 358 – 364.

V § 359 ObchZ se uvádí, že započíst nelze splatnou pohledávku vůči pohledávce nesplacené, ledaže jde o pohledávku vůči dlužníkovi, který není schopen plnit své peněžité závazky dále § 358 ObchZ uvádí, že započtení nebrání, pokud pohledávka je promlčena, avšak promlčení muselo nastat až po době, kdy se pohledávka stala způsobilá k započtení.

2.2.1 Inventarizace pohledávek

Na základě § 6 ZoÚ mají účetní jednotky povinnost inventarizovat svůj majetek a

⁸ České účetní standardy pro podnikatele č. 017 – zúčtovací vztahy

⁹ České účetní standardy pro podnikatele č. 017 – zúčtovací vztahy

¹⁰ České účetní standardy pro podnikatele č. 017 – zúčtovací vztahy

závazky, a to proto, aby účetnictví poskytovalo věrný a poctivý obraz skutečnosti. Pravidla pro provádění inventarizace jsou uvedena § 29 a 30 ZoÚ.

Pomocí inventarizace zjišťuje účetní jednotka skutečný stav majetku a závazků a ověřuje, zda tento zjištěný skutečný stav odpovídá stavu v účetnictví. Zůstatky na účtech pohledávek musí souhlasit s knihou faktur.

Zjištění skutečného stavu probíhá na základě dokladové inventury a tyto stavy jsou povinny účetní jednotky zaznamenat v tzv. **inventárních soupisech**. Provedenou inventarizaci jsou účetní jednotky povinny prokázat po dobu 5 let po jejím provedení. Může být využito i tzv. ověřovacího dopisu (**konfirmační dopis**), kdy pomocí tohoto dopisu žádáme svého odběratele o potvrzení námi evidovaných pohledávek. Dlužník zašle potvrzení zpět a tím dochází k uznání závazku dlužníkem. Zároveň tento dopis připomíná našemu odběrateli, aby zaplatil. Ověřovacího dopisu je zejména využíváno u významných pohledávek a u pohledávek po splatnosti.

Dále se ověřuje, zda reálná hodnota pohledávek není nižší, než je jejich účetní hodnota. Pokud reálná hodnota pohledávky je nižší než účetní, je třeba využít opravných položek, které představují dočasné snížení hodnoty. U pohledávek po splatnosti je nutno ještě posuzovat dobu, která uplynula po splatnosti.

2.2.2 Oceňování pohledávek

Povinnost oceňovat pohledávky stanoví účetním jednotkám § 24 ZoÚ. Podle 2 odst. § 24 účetní jednotky oceňují svůj majetek a závazky:

1. k okamžiku, kdy se uskutečnil účetní případ
2. k rozvahovému dni nebo k jinému okamžiku, k němuž je účetní závěrka sestavována

Oceňování pohledávek není účelné nechat v pravomoci účetních jednotek. Účetní jednotky by mohly záměrně ovlivňovat vykazované informace tak, aby odpovídaly jejich představám. Z tohoto důvodu se **Oceňováním pohledávek zabývá § 25 odst. 1 písm. g) a l) ZoÚ**, který stanovuje, jakým způsobem jsou pohledávky oceňovány.

Pro oceňování pohledávek máme více možností, což způsobuje největší problém oceňování pohledávek v účetnictví. Musíme rozlišovat zvolené způsoby oceňování při běžném účtování daných položek oproti jejich ocenění v účetní závěrce.

Pohledávky můžeme oceňovat čtyřmi způsoby:

- **jmenovitou hodnotou** – při vzniku pohledávky
- **pořizovací cenou** – za pořizovací cenu je považována cena, za kterou byl majetek pořízen včetně nákladů, které souvisí s jeho pořízením. Pořizovací cenou oceňujeme pohledávky nabyté za úplatu nebo vkladem.
- **reprodukční pořizovací cenou** – v případě bezúplatného nabytí (dědictvím nebo darem). Reprodukční pořizovací cena je stanovena na základě znaleckého posudku.
- **reálnou hodnotou** – ocenění touto hodnotou stanoví § 27 odst. 1 písm. e) ZoÚ, kdy se oceňují pohledávky, které nabyla účetní jednotka za účel obchodování s nimi. Tímto způsobem oceňujeme pohledávek ke dni roční účetní závěrky. Za reálnou hodnotu můžeme použít tržní hodnotu, ocenění kvalifikovaným odhadem nebo posudkem znalce či ocenění stanovené podle zvláštních právních předpisů.

2.2.3 Pohledávky v cizí měně¹¹

§ 4 odst. 12 ZoÚ ukládá účetním jednotkám povinnost účtovat v peněžních jednotkách české měny. Navíc u pohledávek, pokud jsou vyjádřeny v cizí měně, jsou účetní jednotky povinny současně použít i cizí měnu. Proto při provádění zahraničně obchodních operací je třeba evidovat pohledávky jak v českých korunách, tak i v cizích měnách. Právě z tohoto důvodu účetní jednotky ke dni uskutečnění účetního případu přepočítávají cizí měnu na české koruny. Nejen ke dni uskutečnění účetního případu přepočítávají účetní jednotky cizí měnu na české koruny, ale činí tak i ke konci rozvahového dne nebo k jinému okamžiku, k němuž se sestavuje účetní závěrka. Při přepočtu si mohou vybrat mezi použitím **denního kurzu** a **pevného kurzu**. Tuto možnost jim umožňuje § 24 odst. 7 ZoÚ.

Pevným kurzem je kurz stanovený na základě vnitřního předpisu účetní jednotky na základě kurzu devizového kurzu, který vyhlásila Česká národní banka. Pevný kurz je používán po předem stanovenou dobu, přičemž tato doba nesmí přesáhnout účetní období. Jako kurz devizového trhu použije účetní jednotka kurz, který Česká národní banka vyhlásila k prvnímu dni období, pro které se pevný kurs bude používat (např. stanovený k prvnímu dni roku, čtvrtletí, měsíce...). V průběhu vymezeného období může účetní jednotka pevný kurz měnit, ale v případě vyhlášení devalvace i revalvace české koruny musí účetní jednotka pevný kurz změnit vždy.

¹¹ ŠTOHL, P. *Učebnice účetnictví*. 8. vyd. Znojmo: Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s., 2006. 199 s.

Denním kurzem dle aktuálního kurzu vyhlášeného Českou národní bankou je kurz, který je platný v den uskutečnění účetního případu. Pokud jde o takovou měnu, u které Česká národní banka (ČNB) nevyhlašuje kurz denně, použije účetní jednotka pro přepočet poslední známý kurz vyhlášený či zveřejněný ČNB nebo kurz mezibankovního trhu k americkému dolaru nebo euru. Jak při přepočtu pevným kurzem tak i při přepočtu denním kurzem vznikají kurzové rozdíly – **563 - kurzové ztráty, 663 - kurzové zisky**.

Tab. 2.2.1 – Způsob účtování kurzové ztráty, kurzového zisku

Popis případu	MD	DAL
Kurzová ztráta	563	311
Kurzový zisk	311	663

Zdroj: vlastní

Kurzové rozdíly vzniklé při úhradách faktur

Jak již bylo výše uvedeno, hlavní podstatou vzniku pohledávek je časový nesoulad mezi okamžikem provedení výkonů a okamžikem úhradu za tyto výkony. Pokud účetní jednotka používá k přepočtu z cizí měny na českou korunu denní kurz, pak při vzniku pohledávky je tato pohledávka přepočtena kurzem platným v den vzniku účetního případu. Po úhradě je pohledávka přepočtena kurzem platným v den platby. Při přepočtu nám vznikne buď **kurzová ztráta nebo kurzový zisk**. Takto vzniklý kurzový rozdíl (ať náklad či výnos) má přímý vliv na hospodářský výsledek a je daňově účinný.

Př. č. 1¹²

Česká firma obchodující se zahraničím vystavila svému zahraničnímu odběrateli fakturu na 3000 EUR. Kurz platný dle ČNB ke dni uskutečnění účetního případu byl 24,60 Kč. Po úhradě odběratelem bylo na účet připsáno 72 000 Kč (kurz 24,00 Kč/1 EUR).

Tab. 2.2.2

	Text účetního případu	Kč	MD	DAL
1.	Faktura za prodej zboží 3000 EUR	73 800	311	604
2.	Úhrada faktura	72 000	221	311
3.	Vyúčtování kurzového rozdílu	1 800	563	311

¹² Zdroj: ŠTOHL, P. *Učebnice účetnictví*. 8. vyd. Znojmo: Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s., 2006. 199 s., s. 98

Při postupném splácení zahraničních faktur nemusí účetní jednotka přepočítávat kurzové rozdíly při každé úhradě, ale lze vyúčtovat vzniklý kurzový rozdíl (zisk nebo ztrátu) až ke konci rozvahového dne.

Kurzové rozdíly neuhrazených faktur při uzavírání účetních knih

Pokud zahraniční faktura nebyla uhrazena do dne roční uzávěrky, vznikají také kurzové rozdíly. Neuhrazené zahraniční pohledávky se přepočítávají na českou měnu k rozvahovému dni, ke kterému je sestavována účetní závěrka, kurzem vyhlášeným ČNB k rozvahovému dni. Rozdíl vzniklý z přecenění se opět účtuje podle jeho povahy do finančních nákladů (kurzové ztráty) nebo do finančních výnosů (kurzové zisky) a má dopad na hospodářský výsledek. Toto přecenění pohledávek je trvalé, tzn., že při úhradě pohledávky zahraničním odběratelem se bude uhrazená hodnota porovnávat s již upravenou hodnotou.

Př.č. 2¹³

Český podnik vystavil v listopadu roku 2010 fakturu svému německému odběrateli za nákup zboží v hodnotě 4 000 EUR při kurzu 25,00 Kč/1 EUR. Faktura nebyla odběratelem do konce roku (do konce účetního období) uhrazena. Kurz ČNB k rozvahovému dni, tedy k 31. 12. 2010, je 25,20 Kč/1 EUR.

Tab. 2.2.3

	Text účetního případu	Kč	MD	DAL
1.	Faktura za nákup zboží 4000 EUR	100 000	311	604
2.	Kurzový rozdíl ke dni 31. 12. 2010	800	311	663

Podle **Českého účetního standardu pro podnikatele č. 006 – Kurzové rozdíly vznikají** kurzové rozdíly při:

- úhradě závazků a inkasu pohledávek
- postoupení pohledávky a vkladu pohledávky
- převzetí dluhu u původního dlužníka
- vzájemném započtení pohledávek
- úhradě úvěrů nebo půjček novým úvěrem nebo půjčkou
- převodu záloh na úhradu pohledávek a závazků

¹³ Zdroj: Zdroj: ŠTOHL, P. *Učebnice účetnictví*. 8. vyd. Znojmo: Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s., 2006. 199 s., s. 99

Naopak kurzové rozdíly **nevznikají** při:

- oznámení o změně věřitele nebo změně dlužníka v případě, že za dlužníka bude plnit dlužník jiný
- dohodě o změně zahraničních měn pro úhradu nebo inkasa bez pohybu peněžních prostředků
- splácení peněžních vkladů do obchodních společností a družstev.

2.3 Daňové hledisko¹⁴

Pokud se budeme dívat na pohledávky z daňového hlediska, základní právní úpravu najdeme v **Zákoně o dani z příjmů č. 586/1992 Sb.** a v **zákoně č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů (dále jen ZoR).**

Pohledávky, které nejsou uhrazeny ve lhůtě splatnosti, představují pro podnikatele, který je účetní jednotkou, problém. Zdanitelný výnos totiž vzniká již v okamžiku poskytnutí služby nebo dodáním zboží a ne ke dni, kdy byla pohledávka skutečně uhrazena. Takto realizované plnění poskytnuté dodavatelem svému odběrateli aniž by byla uhrazena, zvyšují základ daně. Zákon se snaží zmírnit tyto negativní dopady, které by mohly mít na podnikatelskou činnost podnikatele nepříznivý vliv.

ZDP nabízí, po splnění určitých podmínek, odpis pohledávek po lhůtě splatnosti do daňových nákladů. Dále ZoR umožňuje tvorbu opravných položek k nepromlčeným pohledávkám po datu splatnosti, jakož i k pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení. Jak opravné položky, tak odpis pohledávek se účtuje na vrub daňově uznatelných nákladů. Je však důležité upozornit na fakt, že daňově lze zvýhodňovat jen pohledávky právně nezpochybnitelné. To znamená, že se např. nejedná o pohledávku, která vznikla na základě právního úkonu, který je neplatný od samého počátku.

2.4 Zajišťovací prostředky pohledávek

Podnikatel by se měl o své pohledávky začít starat již od samého vzniku pohledávky. Při věnování dostatečné pozornosti preventivnímu zajištění pohledávky se může podnikatel vyhnout pozdějším problémům a získat tím větší jistotu úhrady. Jeden ze základních úkonů, které podnikatel musí zajistit, je mít dostatek informací o svých obchodních partnerech a správně a důkladně uzavřít smlouvu se všemi jejími náležitostmi. Podnikatelé těmto skutečnostem často nevěnují moc pozornosti nebo pod tlakem konkurence, který je vysoký,

¹⁴ DRBOHLAV, J.; POHL, T. *Pohledávky z právního, účetního a daňového pohledu*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2006. 220 s. ISBN 80-7357-162-5.

jsou firmy nuceny ze svých požadavků na své obchodní partnery slevovat, a to jen proto, aby jejich potencionální obchodní partner nepřešel ke konkurenční firmě, která je mu ochotna nabídnout výhodnější podmínky, resp. nevyžadovat některé z možností zajištění pohledávek. Proto jsou podnikatelé ochotni často svolit i k podmínkám, které mohou mít v budoucnu na podnik negativní dopad.

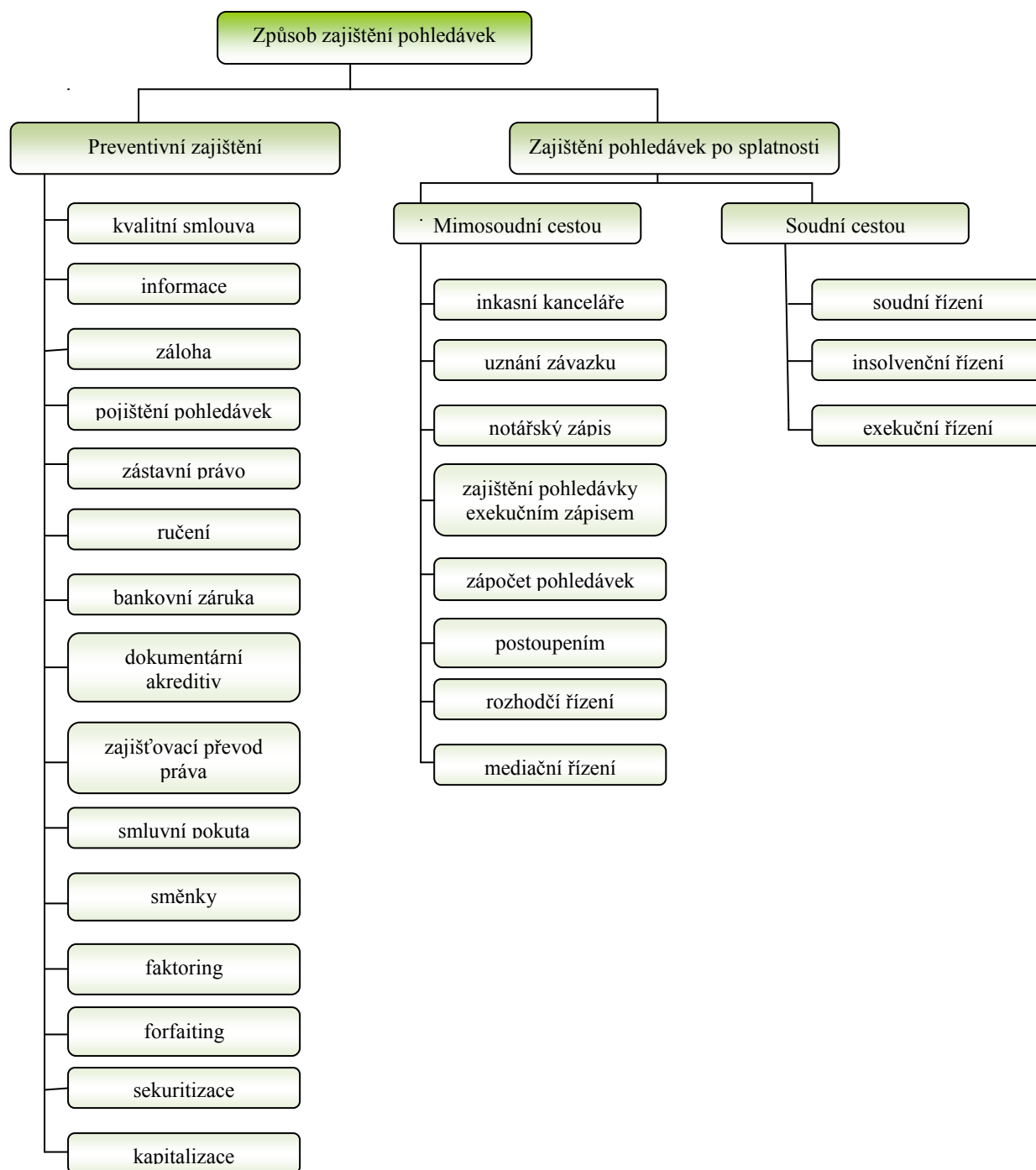

Schéma 2.4.1, zdroj: vlastní

Mezi nejčastěji využívané prostředky zajištění pohledávek můžeme řadit:

2.4.1 Informace

Podnikatelé při uzavírání smluv potřebují mít včasné, přesné a spolehlivé informace o svých obchodních partnerech. To platí nejen o nových obchodních partnerech, ale je nutné i sledovat situaci svých stávajících obchodních partnerů. Nelze se ovšem spolehnout na fakt, že maximální informovanost nám poskytne veškerou ochranu před případnými problémy. Informace nám mají být jen nápomocny při stanovení optimálního řešení problému nebo správnému vyhodnocení situace.

Cena, kterou zaplatíme za informaci, by měla být přiměřená užítku získaného z informace.

Informace o obchodních partnerech můžeme získat z vnitřních a vnějších zdrojů. Významným vnitřním zdrojem informací jsou **poznatky** o dosavadní platební morálce obchodního partnera. Vnější zdroje můžeme rozdělit:

- **Kancelářské (administrativní, identifikační) informace**, které můžeme získat z veřejně přístupných zdrojů. Mezi tyto zdroje můžeme například zařadit obchodní rejstřík, živnostenský rejstřík nebo informace z internetu (zejména webové stránky obchodního partnera, pokud je má). V těchto rejstřících můžeme vyčíst například: obchodní firmu, právní formu společnosti, rok založení, adresy, telefonní a faxová čísla, e-mail společnosti, identifikační nebo registrační číslo, bankovní spojení atd.
- **Kreditní informace**, pomocí kterých můžeme provést analýzu solventnosti obchodního partnera. Rozvaha, výkaz zisku a ztráty patří mezi základní finanční charakteristiky firmy. Kromě základních finančních charakteristik obsahují kreditní informace ještě informace o dosavadní platební disciplíně, celkové bonitě společnosti a také o zvláštních událostech ve společnosti. Získávání těchto informací může být pro firmu však poměrně náročné a složité a samozřejmě nákladné.
- **Bankovní informace** můžeme legálně získat na základě § 38 zákona č. 21/1992 Sb., o bankách. Informace které banka shromažďuje o svých klientech, však může poskytnout třetí osobě jen se souhlasem klienta. Souhlas klienta není vyžadován jen v případech, kdy si je vyžádá soud pro účely občanskoprávního řízení nebo trestního stíhání nebo na vyžádání správců daně na základě daňového řádu.

Možností získávání informací o svých obchodních partnerech mají podnikatelé hned několik. Jednou z možností je využití služeb tzv. **informačních kanceláří**. Výhodou těchto

informačních kanceláří je nestrannost a nezávislost. Mezi informační kanceláře působící i na našem trhu můžeme zařadit firmu D&B. D&B je globální společnost s více než 160 letou tradicí, která vede ve své databázi informace o více než 167 miliónech firem světa. Na českém trhu tato firma začala působit od 90 let minulého století. Mezi další informační kanceláře můžeme například zařadit Coface, Credireform a další. Dále informace můžeme získat z výpisu z **obchodního rejstříku** nebo živnostenského rejstříku. Výpis z obchodního rejstříku můžeme získat na internetu, a to zcela zdarma. Jedinou nevýhodou je, že informace nemusí být aktuální, protože změny v obchodním rejstříku jsou prováděny se zpožděním. Naopak **živnostenský rejstřík** má svou veřejnou a neveřejnou část. Z veřejné části může pořizovat opisy či do ní nahlížet každý. Údaje, které jsou obsaženy v neveřejné části (například rodná čísla), živnostenský úřad zpřístupňuje, jen pokud žadatel prokáže svůj právní zájem, a to nejen tím, že podá žádost, ale tuto žádost něčím relevantním podloží (objednávkou, plnou mocí, fakturami, smlouvou apod.). Živnostenský úřad na žádost vydá úplný nebo částečný výpis nebo potvrzení o určitém zápisu buď v elektronické, nebo písemné podobě. Veřejná část rejstříku je přístupná na internetu. Další informace nám může poskytnout **Obchodní věstník**, který nám poskytuje důležité informace pro obchodní styk. V obchodním věstníku můžeme najít informace o konkurzu nebo likvidaci společnosti, oznámení o konání valných hromad a samozřejmě také informace z obchodního rejstříku a mnoho dalších informací. Obchodní věstník je k dispozici buď v on-line podobě na internetu nebo v papírové podobě. Obchodní věstník vychází každou středu ve 12:00 hodin.

2.4.2 Zástavní právo

Zástavní právo může věřitel použít k zajištění pohledávky v případě, kdy dluh nebyl včas splněn, a to za podmínky, že lze dosáhnout uspokojení z výtěžku ze zástavy. Zástavní právo upravuje § 152 až 172 ObčZ. **Zastavena může být věc movitá nebo nemovitá**, podnik, soubor věcí, pohledávka (peněžitá i nepeněžitá) nebo jiné majetkové právo, pokud to jeho povaha připouští, dále také může být předmětem zástavy byt nebo nebytový prostor ve vlastnictví, obchodní podíl, cenný papír nebo také předmět průmyslového vlastnictví. Mezi účastníky právního vztahu můžeme zařadit zástavního věřitele, zástavního dlužníka a zástavce – osoba, která zastavila věc, aby zajistila věc dlužníkovu závazku.

V případě včasného nesplnění dlužníka svého dluhu věřiteli je zástavní věřitel oprávněn se domáhat uspokojení pohledávky z věci zastavené. Zástavní věřitel má možnost si vybrat, zda uspokojí svoji pohledávku ze zástavy nebo jiného majetku (tedy majetku dlužníka).

Zástavní právo plní dvojí funkci: zajišťovací a uhrazovací.

Zástavní právo může vzniknout na základě písemné smlouvy nebo rozhodnutí soudu o schválení dohody o vypořádání dědictví. Dále také může vzniknout ze zákona a za podmínek stanovených zákonem může zástavní právo vzniknout na základě rozhodnutí soudu nebo správního úřadu.

Zástavní věřitel, kterému byla odevzdána zástava, je oprávněn ji držet po celou dobu trvání zástavního práva a je povinen se starat o zástavu s péčí řádného hospodáře, zejména ji opatrovat a chránit před poškozením, ztrátou a zničením.

Není-li pohledávka věřitele zajištěna zástavním právem splněna včas, může zástavní věřitel uspokojit své pohledávky z výtěžku zpeněžení zástavy. Totéž může zástavní věřitel uplatnit, jestliže pohledávka byla po své splatnosti splněna jen částečně nebo nebylo-li splněno příslušenství pohledávky.

2.4.3 Ručení

Mezi další zajišťovací prostředek můžeme zařadit ručení. Ručení vzniká na základě písemného prohlášení, kterým ručitel přejímá povinnost pohledávku uspokojit, pokud není uspokojená dlužníkem. Toto prohlášení musí být adresované věřiteli a musí být v něm vyznačen věřitel, dlužník a zajišťovaná pohledávka, případně omezení ručení na část pohledávky nebo na určitou dobu. V případě, že v prohlášení není omezeno ručení, ručí ručitel za celou pohledávku a neomezeně.

Rozdíl mezi ručením a zástavním právem je v tom, že ručení vzniká mezi věřitelem a třetí osobou, která je vždy odlišná od dlužníka (u zástavního práva je často zástavní věřitel a zástavce jedna osoba), a dále v tom, že ručitel dluží celým svým majetkem, zatímco u zástavního práva jde o to, uspokojit se ze zpeněžené konkrétní zástavy.

Za pohledávku může ručit více ručitelů. Přitom se ručitel může zaručit za celou pohledávku nebo pouze za její část. Ručitel má povinnost dluh splnit, pokud ho nesplní dlužník. Může však právo plnění odepřít v případě, že věřitel zavínil, že pohledávku nelze uspokojit dlužníkem. Věřitel se může domáhat plnění na ručiteli jen v případě, že dlužník nesplnil svůj splatný závazek v přiměřené době poté, co byl k tomu věřitelem v písemné formě vyzván.

Zvláštním případem ručení je bankovní záruka, kdy v roli ručitele vystupuje banka. Závazek banky plnit za dlužníka je neodvolatelný a je poskytován za úplat.

2.4.4 Smluvní pokuta¹⁵

Závazek lze zajistit i pomocí smluvní pokuty. Tento druh zajištění pohledávek je upraven §544 a 545 ObčZ, obchodní závazkové vztahy se řídí § 300 až 302 ObchZ. Smluvní pokuta je ve své podstatě **paušalizovanou náhradou škody plynoucí z porušení povinnosti**. Má tedy reparační funkci.

§544 **ObčZ umožňuje** smluvním stranám pro případ porušení smluvní povinnosti si v rámci smlouvy **sjednat smluvní pokutu**. Účastník, který svou povinnost poruší, je zavázán pokutu zaplatit, a to i v tom případě, kdy oprávněnému účastníku porušením povinnosti nevznikne škoda.

Smluvní pokuta **lze sjednat jen písemně**, a to i v tom případě, kdy sama samotná smlouva písemně uzavřena nebyla. V písemném ujednání musí být určena výše pokuty nebo způsob jejího stanovení.

Pokud si smluvní strany neujednají jinak, je **dlužník povinen plnit svoji povinnost i po zaplacení smluvní pokuty**. Avšak věřitel není oprávněn požadovat náhradu škody způsobené porušením povinnosti, která je zajištěna smluvní pokutou, pokud si strany nesjednají jinak. Dále je věřitel oprávněn požadovat náhradu škody přesahující smluvní pokutu, jen pokud je to mezi účastníky dohodnuto. Podle ObčZ není li ve smlouvě stanoveno jinak, není dlužník povinen smluvní pokutu zaplatit, pokud porušení povinnosti nevzniklo jeho vinou. Opačná úprava je stanovena v ObchZ, kde dlužník odpovídá za porušení povinnosti bez ohledu na zavinění.

Smluvní pokutou lze například zajistit: pozdní placení, pozdní dodávky zboží, vady díla.

Z účetního hlediska jsou smluvní pokuty evidované na účtech 544 – **Smluvní pokuty a úroky z prodlení** a účtu 644 – **Smluvní pokuty a úroky z prodlení**. Na účtu 544 a 644 se evidují částky závazků bez ohledu na to, zda byly zaplacený nebo ne.

Z daňového hlediska by bylo vhodné zavést analytickou evidenci smluvních pokut, a to v rozdělení na uhrazené a neuhrazené smluvní pokuty, protože jen **uhrazené smluvní pokuty jsou daňově uznatelné** jako daňový náklad podle §24 odst. 2 písm. zi).

2.4.5 Směnka

Směnka je bezpodmínečný písemný závazek směnečného dlužníka uhradit částku, která

¹⁵ ObčZ §544 a 545, ObchZ §300 až §302

je uvedena na směnce, v určitém čase a na určitém místě. Zároveň majitel směnky je oprávněn požadovat zaplacení peněžní částky uvedené na směnce. Pro svou jednoduchost a zaručenou návratnost je jedním z oblíbených zajišťovacích prostředků pohledávek. Směnka musí mít písemnou formu.

Důvody pro využití směnek:

1. směnku lze převést rubopisem, a proto ji lze využít jako pružný a rychlý platební prostředek. Peněžní prostředky může věřitel získat například tím, že směnku nabídne k eskontu bance.
2. Práva a povinnosti dlužníka i věřitele jsou jednoznačně určeny. Vymáhání směnečné pohledávky se děje ve zkráceném řízení.

Směnky můžeme rozdělit na **směnky vlastní a cizí**. Výstavcem vlastní směnky je dlužník, který se zavazuje zaplatit v určitý den a na stanoveném místě sumu stanovenou na směnce, a to věřiteli nebo oprávněné osobě. Směnkou cizí dává výstavce bezpodmínečný příkaz třetí osobě, aby za něj zaplatila v určité době a na určeném místě sumu stanovenou ve směnce osobě, která je uvedena na směnce jako její majitel.

Některé základní náležitosti cizí směnky:

- směnka musí být označena slovem „směnka“, bezpodmínečný příkaz zaplatit peněžní částku uvedenou na směnce v určité měně (jak slovně, tak číselným zápisem), údaj o místu, kde má být zaplaceno, komu má být zaplaceno a některé další náležitosti.

Náležitosti směnky vlastní jsou shodné s náležitostmi směnky cizí s tím rozdílem, že na směnce vlastní je uveden slib výstavce zaplatit peněžní částku.

2.5 Další možnosti zajištění pohledávek po splatnosti mimosoudní cestou

2.5.1 Inkasní kanceláře

Inkasní kancelář je taková společnost, která přebírá vymáhání pohledávky místo samotného věřitele, samozřejmě za odměnu. Věřitel se musí rozhodnout, zda bude svou pohledávku vymáhat sám nebo využije služeb inkasní kanceláře. Protože náklady spojené s

vymáháním pohledávek při vymáhání samotným podnikatelem lze jen těžko odhadnout, je pro věřitele někdy výhodné využít inkasní kanceláře. **Pokud věřitel využije inkasní kancelář, jsou jeho náklady daňově uznatelné.**

Výběru inkasní kanceláře je třeba věnovat značnou pozornost. Je vhodné ověřit jejich služby na menším počtu pohledávek o nižší hodnotě.

Mezi inkasní kanceláře nabízející vymáhání pohledávek patří společnost **SAFIN INVEST s. r. o.**, která na trhu působí od roku 2001. Tato společnost uvádí následující důvody, proč se rozhodnout právě pro ni: není stanovena dolní hranice pro předání pohledávky, odměna je stanovena až na základě skutečně inkasované částky, věřitel neplatí nic předem atd.

2.5.2 Uznání závazku¹⁶

Dlužník může svůj závazek písemně uznat, a to i v době, kdy pohledávka věřitele byla v době uznání promlčena, postupem podle § 323 ObchZ. Za uznání závazku se nepovažuje jen jeho **písemné uznání**, ale i **placení úroků**, které se vztahují k pohledávce anebo také **částečné plnění závazku**, jestliže lze usuzovat, že plněním dlužník uznává i zbytek dluhu.

Uznání závazku je asi nejsnadnějším způsobem, jakým věřitel může právně zajistit svou pohledávku.

Pokud uzná dlužník svůj závazek, začíná běžet nová čtyřletá promlčecí doba od tohoto uznání.

Uznání závazku musí být písemné, musí být patrné, o jaký závazek se jedná, dále také musí obsahovat označení osoby věřitele a vyjádření vůle dlužníka, že závazek uznává. Za písemné uznání dluhu dlužníkem lze považovat i příkaz k úhradě pohledávky bance.

2.5.3 Započtení pohledávek

Pohledávka zanikne započtením, pokud věřitel a dlužník mají vzájemné pohledávky se stejným plněním a jeden z nich učiní úkon směřující k započtení dohodou. Pohledávky se musí vzájemně krýt. Zánik vzájemných pohledávek nastane okamžikem, kdy se setkají pohledávky, které jsou způsobilé k započtení.

K započtení jsou způsobilé pohledávky, které lze uplatnit u soudu. Započíst lze i takové pohledávky, které jsou promlčeny, avšak k promlčení došlo až v době, kdy se pohledávka stala způsobilá k započtení. Nelze však vzájemně započíst splatnou pohledávku oproti

¹⁶ § 323 ObchZ, § 407 ObchZ

pohledávce, která není dosud splatná. Tyto pohledávky lze započíst, jen pokud se subjekty dohodnou.

Při zápočtu, pokud pohledávky nejsou ve stejné výši, může vzniknout rozdíl, který se musí doplatit nebo je nutné provést další zápočet. Při dohodě o zápočtu musí být uvedeno, jakým způsobem bude tento rozdíl vypořádán. Z hlediska důkazního břemene je vhodné uzavírat dohodu o vzájemném zápočtu jen v písemné formě.

Peněžité pohledávky v různých měnách jsou započitatelné, jen když tyto měny jsou volně směnitelné. Zápočet pohledávek se pak řídí kurzem:

- **aktuálním kurzem** ČNB, který je platný v den, kdy se pohledávky staly způsobilé k započtení
- **pevný kurz**, který účetní jednotka používá

2.6 Shrnutí

Cílem první části mé bakalářské práce bylo přinést základní nastínění pohledávek z několika pohledů a přinést přehled nejpoužívanějších zajišťovacích instrumentů pohledávek.

Pohledávky tvoří významné aktivum většiny společností a jako takovému by jim měla být věnována zvýšená pozornost. Zejména z pohledu účetního a daňového si pohledávky pozornost ve společnosti zaslouží. Při nedbalém zacházení s nimi můžeme významně ovlivnit (zkreslit) obraz o společnosti, a to např. při nevhodném ocenění. Proto není účelné veškeré nakládání s pohledávkami nechat v pravomoci účetních jednotek, ale je nutná zákonná úprava. V souvislosti účetními zásadami musí účetnictví podávat věrný a poctivý obraz skutečnosti. Tato účetní zásada se samozřejmě vztahuje i na pohledávky. Základním předpokladem pro dodržení této zásady je vedení analytické evidence, která odpovídá potřebám firmy. Tuto povinnost účetním jednotkám ukládá i ZoÚ a standard č. 017. Standard č. 017 uvádí, že analytické účty se vedou podle jednotlivých dlužníků a věřitelů a podle jednotlivých druhů měn. Vedení analytické evidence podle jednotlivých dlužníků je vhodnější pro menší společnosti, které preferují platby v hotovosti a jen výjimečně je prováděn prodej na fakturu. U větších společností s větším objemem prodeje zboží nebo poskytování svých služeb na fakturu se může stát analytická evidence dle jednotlivých odběratelů nepřehledná. Navrhuji proto pro tyto případy vytvořit analytickou evidenci dle doby splatnosti.

Další povinností firmy je provádět inventarizaci pohledávek, tuto povinnost ukládá účetním jednotkám ZoÚ. Inventarizace by měla být prováděna alespoň jednou ročně. Účetní jednotky by měly kontrolovat své pohledávky průběžně a sledovat např., které pohledávky byly zaplacený a které ne. Pokud nějaká pohledávka za dlužníkem je po splatnosti, je nutné na to reagovat, např. upomínkami k zaplacení. Při inventarizaci pouze jedenkrát ročně a následném upomínání svých dlužníků nemusí být zajištěna efektivita těchto upomínek a splacení pohledávek.

3 Účetní a daňové aspekty pohledávek po splatnosti

Téměř každý podnikatelský subjekt se potýká s problémem pohledávek, které mu nebyly uhrazeny v době jejich splatnosti, která byla stanovena na faktuře. Tato skutečnost se promítá jak v účetnictví, tak i do daňového hlediska. Pokud taková situace nastane, tvoří podnikatel k pohledávkám opravné položky a následně je odpisuje.

3.1 Opravné položky

Opravná položka představuje dočasné nepřímé snížení hodnoty pohledávky jejím proúčtováním do nákladů se souvztažným zápisem na účet opravných položek. Hodnota pohledávky se při tom nezmění.

3.1.1 Účetní opravné položky

Tvorbu **účetních opravných položek upraví účetní jednotka ve vnitropodnikové směrnici**. Účetní jednotka může ve své vnitropodnikové směrnici stanovit, jak dlouhá doba musí uplynout od doby splatnosti, aby pohledávka byla zahrnuta do opravných položek, a jaká část z neuhrazených pohledávek bude po uplynutí stanovené doby do opravných položek zahrnuta.

Úpravu opravných položek nalezneme nejen v **Zákoně o účetnictví**, a to zejména v §§ 25 a 26, ale také ve **Vyhlášce č. 500/2002 Sb.** v §§ 26, 31 a 55 a **Českých účetních standardech pro podnikatele** č. 005 Opravné položky. Právě Český účetní standard vymezuje opravnou položku jako přechodné snížení hodnoty majetku za podmínek stanovených § 55 vyhlášky č. 500/2002 Sb..

§ 55 Postupy tvorby a použití opravných položek:

- (1) *„Opravné položky se vytvářejí pouze k účtům majetku v případech snížení majetku v účetnictví prokázaném na základě inventarizace majetku. Tyto opravné položky se vytvářejí jen v případech, kdy snížení ocenění majetku v účetnictví není trvalého charakteru nebo není snížení ocenění vyjádřeno jiným způsobem, například reálnou hodnotou. Při inventarizaci se posuzuje výše a odůvodněnost vytvořených opravných položek.*

- (2) *Opravné položky lze vytvářet i v případech, kdy tak stanoví zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.*
- (3) *Tvorba opravných položek se účtuje na vrub nákladů a opravná položky se sníží, popřípadě zruší vyúčtováním ve prospěch nákladů, pokud inventarizace neprokáže opodstatněnost její výše.*
- (4) *Opravné položky nesmí mít aktivní zůstatek a nelze je tvořit na zvýšení hodnoty majetku.*¹⁷

Účetní opravné položky vytváří účetní jednotka ke dni účetní závěrky, a to pokud účetní jednotka zjistí při inventarizaci pohledávek, že jejich hodnota v účetnictví je vyšší než ve skutečnosti. Neboli promítne riziko z neuhrazení jejich dočasným snížení hodnoty. Opravné položky se netýkají jen pohledávek, ale i ostatního majetku a závazků účetní jednotky, u kterého účetní jednotka zjistí při provedení inventarizace, že jejich účetní hodnota je vyšší než hodnota ve skutečnosti.

Aby byla dodržena zásada opatrnosti, je vhodné vytvářet k pohledávkám účetní opravné položky nad rámec zákonných opravných položek stanovený zákonem o rezervách, avšak nesmí přesáhnout účetní hodnotu pohledávky. Účetní opravné položky jsou **daňově neuznatelným nákladem**.

Opravné položky se tvoří pomocí nákladového účtu **559 – Tvorba a zúčtování opravných položek** v provozní činnosti, a to na straně MD se souvztažným zápisem na účet **391 – Opravná položka k pohledávkám**.

Rušení opravných položek k pohledávkám probíhá opačným způsobem než jejich tvorba, tedy na straně MD je účtováno na účtu **391 – Opravná položka k pohledávkám** a na straně DAL je účtováno na účtu **559 – Tvorba a zúčtování opravných položek** v provozní činnosti. Jak tvorba, tak i zrušení opravných položek se provádí na konci účetního období ke dni účetní závěrky, a to pokud se v průběhu inventarizace neprokáže opodstatněnost jejich výše. Tvorba ani zrušení opravných položek neovlivní daňový základ.

Tab. 3.1.1 – Způsob účtování tvorby a zrušení opravných položek

Popis případu	MD	DAL
Tvorba účetní opravné položky	559	391
Zrušení účetní opravné položky	391	559

Zdroj: vlastní

¹⁷ § 55 vyhlášky č. 500/2002 Sb.

Tvorba účetních opravných položek je povinností účetní jednotky. Povinnost **tvorby** vyplývá ze zásady věrného a poctivého zobrazování skutečnosti.

Tvorbu a použití opravných položek upravuje §55 vyhlášky č. 500/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Při tvorbě účtového rozvrhu účetní jednotky je vhodné vytvořit analytickou evidenci k syntetickým účtům, která rozlišuje tvorbu opravných položek na účetní a daňové.

Př.č. 6¹⁸

Společnost ABC s. r. o. dodala firmě XYZ s. r. o. zboží v hodnotě 100 000 Kč (bez DPH). Fakturovaná částka s DPH byla na hodnotu 120 000 Kč z toho 20 000 Kč DPH. Faktura byla vystavena v lednu roku 2009 a splatná do 12. března 2009. Firma při inventarizaci na konci účetního období zjistila, že faktura nebyla včas uhrazena a rozhodla se vytvořit účetní a zákonné opravné položky. Účetní opravnou položku vytvoří ve výši 40 % a zákonnou opravnou položku v zákonné výši 20 % z rozvahové hodnoty pohledávky.

Zákonná opravná položka ve výši 20 % = 24 000 Kč

Účetní opravná položka ve výši 40 % = 48 000 Kč

Tab. 3.1.2

	Doklad	Text účetního případu	Kč	MD	DAL
1	FAV	Faktura vydaná za zboží DPH 20 %	100 000 20 000	311 311	604 343
2	VÚD	Tvorba zákonné opravné položky Tvorba účetní opravné položky	24 000 48 000	558 559	391 391

3.1.2 Zákonné opravné položky

Tvorbu zákonných opravných položek upravuje zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů, v platném znění (ZoR), který umožňuje poplatníkům daně z příjmů, kteří vedou účetnictví, vytvářet opravné položky k nepromlčeným pohledávkám. Opravné položky vytvořené účetní jednotkou podle tohoto zákona jsou považovány za výdaj vynaložený na dosažení, zajištění a udržení příjmů, tedy za **výdaj daňově uznatelný**.

¹⁸ Zdroj: ŠTOHL, P.; KLIČKA, V. *Maturitní okruhy z účetnictví*. 1. vyd. Znojmo : Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s., 2007. 227 s. ISBN 80-239-8812-3. s. 72

ZoR se zabývá tvorbou opravných položek k:

1. pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení
2. k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31. prosinci 1994
3. k pohledávkám z titulu ručení za celní dluh
4. k nepromlčeným nevýznamným pohledávkám s hodnotou do 30 000 Kč

ZoR neukládá povinnost účetním jednotkám tvořit opravné položky k pohledávkám, ale pouze možnost jejich uplatnění. Pomocí opravných položek snižuje účetní jednotka svůj daňový základ. Účetní jednotka, která neuplatní opravnou položku v příslušném daňovém období, nemůže se jejich dodatečného uplatnění domáhat.

Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů v § 2 odst. 2 vymezuje, co je považováno za opravnou položku:

*„Opravnými položkami podle § 1 se rozumí opravné položky vymezené v tomto zákoně, vytvořené k rozvahové hodnotě nepromlčených pohledávek splatných po 31. prosinci 1994 a zaiúčtované podle zákona o účetnictví nebo pohledávek vedených v prokazatelné evidenci podle § 3 odst. 3. Pro účely tohoto zákona se **rozvahovou hodnotou** pohledávky rozumí **jmenovitá hodnota nebo pořizovací cena pohledávky** zaiúčtovaná na rozvahových účtech poplatníka bez vlivu změny reálné hodnoty (oceňovacího rozdílu) dle zákona o účetnictví nebo vedená v prokazatelné evidenci podle § 3 odst. 3.*

*Není-li tímto zákonem výslovně stanoveno jinak, **opravné položky lze tvořit pouze k pohledávkám, o kterých bylo při jejich vzniku účtováno ve výnosech a takto vzniklý příjem nebyl podle zákona o dani z příjmů příjmem osvobozeným od daně z příjmů nebo nezahrnovaným do základu daně z příjmů nebo zahrnovaným do samostatného základu daně z příjmů anebo základu daně pro zvláštní sazbu daně. Není-li tímto zákonem výslovně stanoveno jinak, opravné položky se netvoří k pohledávkám vzniklým z titulu cenných papírů a ostatních investičních nástrojů, dle zákona o podnikání na kapitálovém trhu, úvěrů, půjček, ručení, záloh, plnění ve prospěch vlastního kapitálu, úhrady ztráty společnosti, smluvních pokut a úroků z prodlení, poplatků z prodlení, penále a jiných sankcí ze závazkových vztahů, k pohledávkám nabytým bezúplatně a k souboru pohledávek.***¹⁹

§1 vymezuje, čím se zabývá zákon o rezervách: zákon upravuje pro účely zjištění daně

¹⁹ §2 odst. 2 ZoR

z příjmů způsob tvorby a výši rezerv a opravných položek, které jsou nákladem vynaloženým na dosažení, zajištění a udržení příjmů u poplatníků daní z příjmů.

§ 3 odst. 3 vymezuje prokazatelnou evidenci pohledávek jako soupis jednotlivých pohledávek a opravných položek tvořených k těmto jednotlivým pohledávkám podle ZoR, sestavený způsobem a v rozsahu, který je stanoven pro tvorbu opravných položek Zákonem o účetnictví bez vlivu Mezinárodních účetních standardů upravených právem Evropských společenství.

§ 8 Opravné položky k pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení

Daňově uznatelné opravné položky k pohledávkám za dlužníky, kteří se nachází v insolvenčním řízení, mohou vytvořit poplatníci daně z příjmů, kteří vedou účetnictví a to až do výše rozvahové hodnoty pohledávky, která je nepromlčená a je přihlášená u soudu od zahájení insolvenčního řízení do konce lhůty stanovené v rozhodnutí soudu o úpadku nebo do konce lhůty stanovené insolvenčním zákonem, pokud spojí soud rozhodnutí o úpadku s rozhodnutím o povolení oddlužení, a to v období, za které se podává daňové přiznání a v němž byly přihlášeny. Základním předpokladem uplatnění zákonné opravné položky je, že pohledávka **není promlčena** a že byla do insolvenčního řízení **přihlášena řádně a včas**.

Přihláška pohledávek u soudu není vyžadována v případě, že byla povolena reorganizace. V tomto případě postačí, že dlužník správně uvede v seznamu svých závazků věřitelovu pohledávku.

K pohledávkám, které jsou vyloučeny v § 2 odst. 2 a k pohledávkám přihlášeným po uplynutí lhůty stanovené v rozhodnutí soudu o úpadku nelze tvořit daňově uznatelné opravné položky.

V návaznosti na výsledek insolvenčního řízení (konkurz, reorganizace, oddlužení) nebo v případě, že pohledávka byla účinně popřena insolvenčním správcem, věřitelem nebo dlužníkem, se opravná položka zruší. Právo popřít pohledávku musí být přiznáno insolvenčním zákonem. Po zrušení opravné položky můžeme pohledávku jednorázově odepsat a tento odpis pohledávky zahrnout do daňově uznatelných nákladů dle § 24 odst. 2 písm. y) ZDP. V případě zamítnutí insolvenčního návrhu soudem z jiných důvodů, než je nedostatek majetku, nemůže poplatník uplatnit daňově uznatelný odpis pohledávky.

Pokud pominou důvody pro tvorbu opravné položky vytvořené za dlužníky v insolvenčním řízení nebo na základě rozhodnutí poplatníka, je možno opravnou položku tvořit jen do výše stanovené v § 8a.

Př. č. 3²⁰

Příklad účtování opravných položek k pohledávkám v rámci insolvenčního řízení:

Společnost ABC s. r. o. vystavila v lednu v roce 2010 společnosti XYZ s. r. o. fakturu za dodané zboží, která nebyla do doby splatnosti uhrazena. Hodnota dodaného zboží bez DPH je 100 000 Kč. Fakturovaná cena včetně daně z přidané hodnoty je 120 000 Kč (DPH = 20 000 Kč). 10. října bylo zahájeno u dlužníka insolvenční řízení. Věřitel řádně a včas přihlásil svoji pohledávku. Na základě řádně a včas přihlášené pohledávky vytvoří společnost ABC s. r. o. opravnou položku v celkové hodnotě pohledávky.

Tab. 3.1.3

	Doklad	Text účetního případu	Kč	MD	DAL
1	FV	Faktura vydaná za zboží DPH 20 %	10 000 20 000	311 311	604 343
2	VÚD	Tvorba opravné položky	120 000	558	391

V případě že soud zavrhl insolvenční návrh pro nedostatek majetku dlužníka, může společnost ABC s. r. o. pohledávku plně odepsat do daňově účinných nákladů.

Tab. 3.1.4

	Doklad	Text účetního případu	Kč	MD	DAL
1	VÚD	Zrušení opravné položky	120 000	391	558
2	VÚD	Odpis pohledávky – daňově uznatelný	120 000	546	311

§ 8a Opravné položky k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31. prosinci 1994

§ 8a se zabývá tvorbou opravných položek, které jsou nákladem na dosažení, zajištění a udržení příjmů, k pohledávkám, jejichž rozvahová hodnota v okamžiku vzniku nepřesáhne 200 000 Kč a pohledávkám, jejichž rozvahová hodnota v okamžiku vzniku přesáhne částku 200 000 Kč. Zároveň tyto pohledávky musí být nepromlčené a splatné po 31. prosinci 1994.

Až do výše 20 % neuhrazené rozvahové hodnoty (za rozvahovou hodnotu se považuje pořizovací cena nebo její jmenovitá hodnota) pohledávky může poplatník vytvořit daňově uznatelnou opravnou položku k pohledávce, která **nepřesáhla částku 200 000 Kč** a od konce

²⁰ Zdroj: Zdroj: ŠTOHL, P. *Učebnice účetnictví*. 8. vyd. Znojmo: Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s., 2006. 199 s., s. 124

sjednané lhůty splatnosti pohledávky uplynulo víc než 6 měsíců.

Pokud poplatník chce uplatnit vyšší opravnou položku, musí být ohledně této pohledávky zahájeno rozhodčí řízení dle zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů nebo soudní řízení či správní řízení. Výše opravné položky záleží na době, která uplynula od konce lhůty splatnosti:

- a.) „12 měsíců, až do výše 33 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky
- b.) 18 měsíců, až do výše 50 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky
- c.) 24 měsíců, až do výše 66 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky
- d.) 30 měsíců, až do výše 80 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky
- e.) 36 měsíců, až do výše 100 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky“²¹

Př. č. 4²²

Příklad na opravnou položku k pohledávce s hodnotou do 200 000 Kč

Společnost ABC s. r. o. dodala květnu roku 2009 společnosti XYZ s. r. o. zboží v hodnotě 150 000 Kč (bez DPH). Fakturovaná částka s DPH byla 180 000 Kč a splatnost faktury nastala 15. července 2009. Jelikož pohledávka nebyla v následujících měsících uhrazena, rozhodla se společnost ABC s. r. o. vytvořit opravnou položku v zákonné výši. Následující rok na konci účetního období vytvoří opravnou položku ve výši 20 % rozvahové hodnoty pohledávky.

Tab. 3.1.5

	Doklad	Text účetního případu	Kč	MD	DAL
1	FV	Faktura vydaná za zboží DPH 20 %	150 000 30 000	311 311	604 343
2	VÚD	Tvorba zákonné opravné položky	36 000	558	391

Pokud by bylo v rámci pohledávky zahájeno např. soudní řízení, může společnost ABC s. r. o. v roce 2010 vytvořit zákonnou opravnou položku do výše 33 % z rozvahové hodnoty pohledávky.

²¹ §8a odst. 2 ZDP

²² Zdroj: vlastní

Tab. 3.1.6

	Doklad	Text účetního případu	Kč	MD	DAL
1	FV	Faktura vydaná za zboží DPH 20 %	150 000 30 000	311 311	604 343
2	VÚD	Tvorba opravné položky	59 400	558	391

K nepromlčeným pohledávkám se splatností po 31. prosinci 1994, jejichž rozvahová **hodnota je vyšší než 200 000 Kč**, mohou poplatníci daně z příjmů, kteří vedou účetnictví, vytvářet opravné položky, jen pokud bylo v rámci těchto pohledávek zahájeno rozhodčí řízení nebo soudní řízení či správní řízení. I v tomto případě se **opravné položky uplatňují v závislosti na době, která uplynula od lhůty splatnosti**:

- a.) „6 měsíců, až do výše 20 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky
- b.) 12 měsíců, až do výše 33 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky
- c.) 18 měsíců, až do výše 50 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky
- d.) 24 měsíců, až do výše 66 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky
- e.) 30 měsíců, až do výše 80 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky
- f.) 36 měsíců, až do výše 100 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky“²³

Př. č. 5²⁴

Společnost ABC s. r. o. poskytla službu v hodnotě 400 000 Kč (bez DPH) společnosti XYZ s. r. o.. Celková fakturovaná částka byla v hodnotě 480 000 Kč (z toho 80 000 Kč DPH). Faktura byla vystavena v prosinci 2009 se splatností do 14. února 2010. Pohledávka však nebyla do konce účetního období roku 2010 splacena. Společnost se rozhodla vytvořit opravnou položku v zákonné výši. V rámci dané pohledávky bylo zahájeno soudní řízení o vydání platebního rozkazu, společnost si tedy může uplatnit opravnou položku ve výši 20 % z neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky.

Tab. 3.1.7

	Doklad	Text účetního případu	Kč	MD	DAL
1	FV	Faktura vydaná za zboží DPH 20 %	400 000 80 000	311 311	602 343
2	VÚD	Tvorba opravné položky	96 000	558	391

²³ §8a odst. 3 ZDP

²⁴ Zdroj: vlastní

Pokud by pohledávka nebyla uhrazena ani v průběhu následujícího roku, může účetní jednotka vytvořit opravnou položku do výše 33 % z rozvahové hodnoty. Opravná položka bude tímto způsobem vytvářena až do výše 100 % hodnoty pohledávky nebo jejího odepsání.

Opravné položky vytvořené podle §8a odst. 1) až 2) účetní jednotka nemůže uplatnit u takových pohledávek, které již **byly odepsány** na vrub výsledku hospodaření a dále **u pohledávek, které vznikly za společníky, akcionáře, členy družstva za upsaný vlastní kapitál a mezi spojenými osobami** vymezenými v zákoně o dani z příjmů.

Vytvořené opravné položky podle §8a odst. 1) až 2) se zruší pokud:

- pominou důvody pro jejich existenci
- pohledávka byla promlčena
- nastanou důvody, při kterých je odpis pohledávky považován za náklad na dosažení, zajištění a udržení příjmů dle zákona o daních z příjmů

§ 8c Opravné položky k nevýznamným pohledávkám

U nepromlčených pohledávek, jejichž rozvahová hodnota bez příslušenství **nepřesáhla částku 30 000 Kč**, od doby **splatnosti uplynulo víc než 12 měsíců** a celková hodnota pohledávek vůči témuž dlužníkovi nepřesáhne za zdaňovací období částku 30 000 Kč, může poplatník z daně z příjmů vytvořit opravnou položku až do výše 100 %. Zároveň poplatník neuplatňuje u této pohledávky opravné položky podle § 5, 5a, 6, 8, 8a a 8b.

U těchto pohledávek se vyžaduje vedení samostatné evidence.

Vytvořené opravné položky se zruší vždy podle § 4 odst. 1 ZoR v těchto případech:

- pominuly důvody, pro které byly vytvořeny
- ke dni ukončení podnikatelské nebo jiné samostatně výdělečné činnosti
- při ukončení nájmu podniku nebo části podniku tvořící samostatnou organizační složku
- ke dni přerušení podnikatelské nebo jiné samostatné výdělečné činnosti pokud tyto činnosti nejsou zahájeny do termínu pro podání daňového přiznání za příslušné zdaňovací období, ve kterém došlo k přerušení
- ke dni přerušení nájmu podniku, pokud nájem podniku není zahájen do termínu pro podání daňového přiznání za příslušné zdaňovací období, ve kterém došlo k přerušení
- ke dni účinnosti nájemní smlouvy v případě nájmu podniku

- ke dni předcházejícímu den zrušení stálé provozovny na území ČR
- ke dni předcházejícímu den vstupu do likvidace nebo ke dni předcházejícímu den účinnosti rozhodnutí o prohlášení konkurzu

Opravné položky se nezruší:

- u pohledávek nezbytných při přeměně společnosti

3.2 Odpis pohledávek

Na rozdíl od opravné položky odpis pohledávek představuje nenávratné přímé snížení jmenovité hodnoty pohledávky nebo pořizovací ceny pohledávky např. na účtu 311 do nákladů. Této možnosti se především využívá tehdy, pokud pohledávka nelze po dlužníkovi vymoci.

Pokud odpis pohledávky odpovídá 100% hodnotě pohledávky, je takto odepsaná pohledávka vyřazená z majetku podniku.

Stejně jak opravné položky k pohledávkám můžeme i odpis pohledávek rozlišit na:

- **účetní**
- **daňové**

3.2.1 Účetní odpis pohledávek

O výši účetního odpisu pohledávky rozhodne účetní jednotka sama na základě reálné situace. Odpis pohledávky je plně v její kompetenci a zásady pro tvorbu účetních odpisů by měly být popsány ve vnitropodnikové směrnici účetní jednotky.

Účetní jednotka vyhodnocuje výhodnost a šanci na úspěšné vymáhání pohledávky a podle svého posouzení pohledávku odepíše.

Odpis pohledávek se tvoří zejména v případě, že náklady na vymáhání by přesáhly výtěžek, nebo dle sdělení policie či dalších orgánů je dlužník neznámého pobytu. V tomto případě účetní jednotka pohledávku plně účetně odepíše. Tento odpis není daňově účinný. Odepsaná pohledávka jako taková právně nezaniká, a proto je třeba ji vést v podrozvahové evidenci. V případě, že v budoucnu bude pohledávka uhrazena, je třeba zjistit způsob jejího odepsání, a přijatou platbu již nezdaňujeme.

3.2.2 Jednorázový odpis pohledávky daňově uznatelný

Možnost jednorázového odpisu do daňově uznatelných nákladů upravuje **§ 24 odst. 2 písm. y) ZDP**.

Ustanovení § 24 odst. 2 písm. y) ZDP vymezuje, u kterých pohledávek a za jakých podmínek může účetní jednotka vytvořit jednorázový daňově uznatelný odpis.

Daňově uznatelný odpis pohledávky se vytvoří u poplatníků, kteří vedou účetnictví, ve výši jmenovité hodnoty nebo pořizovací ceny pohledávky nabyté postoupením, vkladem a při přeměně společnosti, a to za předpokladu, že o pohledávce bylo při jejím vzniku účtováno ve výnosech a takto vzniklý zdanitelný příjem nebyl od daně osvobozen a zároveň se nesmí jednat o pohledávku nabytou bezúplatně nebo o pohledávku, která vznikla mezi spojenými osobami, za dlužníkem.

Jednorázově lze daňově odepsat pohledávku u dlužníka:

- u kterého byl zrušen konkurs pro nedostatek majetku a pohledávka byla poplatníkem přihlášena u insolvenčního soudu a měla být vypořádána z majetkové podstaty
- který se nachází v úpadku nebo mu úpadek hrozí na základě výsledků insolvenčního řízení
- který zemřel a pohledávka nemohla být uspokojena ani vymáhána na dědicích dlužníka – nutné je vyjádření notáře, výpisem z matriky zemřelých atd.
- který byl právnickou osobou a zanikl bez právního nástupce a věřitel nebyl s původním dlužníkem spojenou osobou – nutné je doložit usnesení rejstříkového soudu o výmazu z obchodního rejstříku
- na majetek, ke kterému se daná pohledávka váže, je uplatňována veřejná dražba, na základě výsledků dražby
- jehož majetek, ke kterému se pohledávka váže, je postižen exekucí na základě výsledku exekuce

Obdobně to platí pro pohledávku nebo její část, a to až do výše, ve které byly použity rezervy nebo opravné položky vytvořené podle zákona č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. To znamená, že odpis pohledávky není možný v tom případě, kdy nelze vytvářet opravné položky, ale i u pohledávek, které již byly promlčeny.

Pokud k pohledávce byla vytvořena zákonná opravná položka, je nutné před vytvořením

odpisu pohledávky tuto opravnou položku zrušit ve prospěch nákladů.

Zároveň, pokud hodnotu pohledávky tvoří i daň z přidané hodnoty, odpis do nákladů se týká i té části pohledávky, která je tvořena touto daní (DPH je součástí hodnoty pohledávky).

Účtování odpisu pohledávky v účetnictví účetní jednotky:

Tvorba účetních a zákonných odpisů se tvoří pomocí účtů **546 – Odpis pohledávky** se souvztažným zápisem na ve prospěch (na str. DAL) účtu **311 – Odběratelé**

Tab. 3.2.1

Popis případu	MD	DAL
Tvorba účetních a zákonných odpisů	546	311

Zdroj: vlastní

Jak daňově uznatelný odpis pohledávek, tak i daňově neuznatelný odpis pohledávky se tvoří na jediném účtu a to na účtu, **546 – Odpis pohledávky**. Proto je vhodné zvolit analytickou evidenci pro odlišení daňově uznatelných a neuznatelných odpisů. Např.:

Tab. 3.2.2

Popis případu	MD	DAL
Daňově uznatelný odpis	546.1	311
Daňově neuznatelný odpis (účetní)	546.2	311

Zdroj: vlastní

3.3 Rozdíl mezi opravnými položkami a odpisem pohledávek

Opravná položka představuje nepřímé snížení pohledávky, které se zachycuje na nákladovém účtu a na účtu **391 – Opravné položky k pohledávkám**. Opravná položka je pouze **dočasným snížením** hodnoty pohledávky, při kterém se nemění původní hodnota pohledávky. Odpis pohledávek představuje přímé snížení hodnoty pohledávky, které se zachycuje na nákladovém účtu a na účtu **311 – Odběratelé**. Odpis pohledávky je nenávratnou operací, tedy **trvalým snížením** hodnoty pohledávky, tzn., že jednou odepsaná pohledávka nebo část pohledávky na aktivním účtu nelze vrátit do původní hodnoty.

3.4 Shrnutí

Cílem této kapitoly bylo přinést přehled možností, které je možno aplikovat v praxi při práci s pohledávkami.

Pohledávky, jak již bylo uvedeno, jsou významným aktivem, který účetním jednotkám při nevhodném zacházení může zkreslovat výši vykazovaných aktiv a tím i celkový obraz společnosti. Aby tomuto bylo zamezeno, je vhodné, aby účetní jednotky využívaly možnosti dané ZoÚ, a to konkrétně účetních opravných položek a v případě nedobytných pohledávek po splatnosti rovněž účetních odpisů k pohledávek. V souvislosti s účetní zásadou věrného obrazu o skutečnosti jsou opravné položky téměř nutností. Hlavním úkolem účetních opravných položek je upravit ocenění evidovaných pohledávek, zejména pohledávek po splatnosti, u kterých existuje riziko, že pohledávka nebude dlužníkem uhrazena v plné výši. Tvorba účetních opravných položek se projeví nižším oceněním aktiv i nižší výši vykazovaného výsledku hospodaření. Zaúčtováním OP na konci účetního období účetní závěrka zobrazuje reálnou hodnotu aktiv.

Nesplacené pohledávky představují pro účetní jednotku také zátěž daňovou. Pohledávka jako taková (resp. její vznik) zpravidla tvoří účetní jednotce výnos, bez ohledu na to, zda byla zaplacená nebo ne. Vzniklý výnos je nutné zdanit a odvést DPH, pokud se jedná o účetní jednotku plátce. ZoR umožňuje tyto negativní dopady zmírnit pomocí zákonných opravných položek, popřípadě odpisu pohledávek pokud jsou splněny zákonné předpoklady. Tyto možnosti je účetní jednotky často využívají a to z toho důvodu, aby snížily svůj základ daně a neodváděly daň z příjmů z výnosů, které ve skutečnosti nebyly přijaty. O četnosti využívání vypovídá také skutečnost, že účetní jednotky často své účetní opravné položky staví na roveň zákonných opravných položek. Tímto způsobem vytváření účetních=daňových opravných položek by neměly postupovat společnosti, které mají povinnost ověření účetní závěrky auditorem. Společnosti s povinností auditu by měly vytvářet jak účetní OP tak zákonné OP. Pokud účetní jednotka vytváří účetní OP ve výši zákonné OP, vystavuje se riziku, že její účetnictví nebude věrným obrazem skutečnosti a bude docházet k nadhodnocování aktiv. Z tohoto důvodu je vhodné, aby účetní jednotky vytvářely jak účetní opravné položky, popřípadě provedly účetní odpis pohledávek, tak opravné položky v zákonné výši a po splnění podmínek stanovených zákonem vytvořily odpis pohledávky.

4 Řešení pohledávek po lhůtě splatnosti ve vybrané společnosti

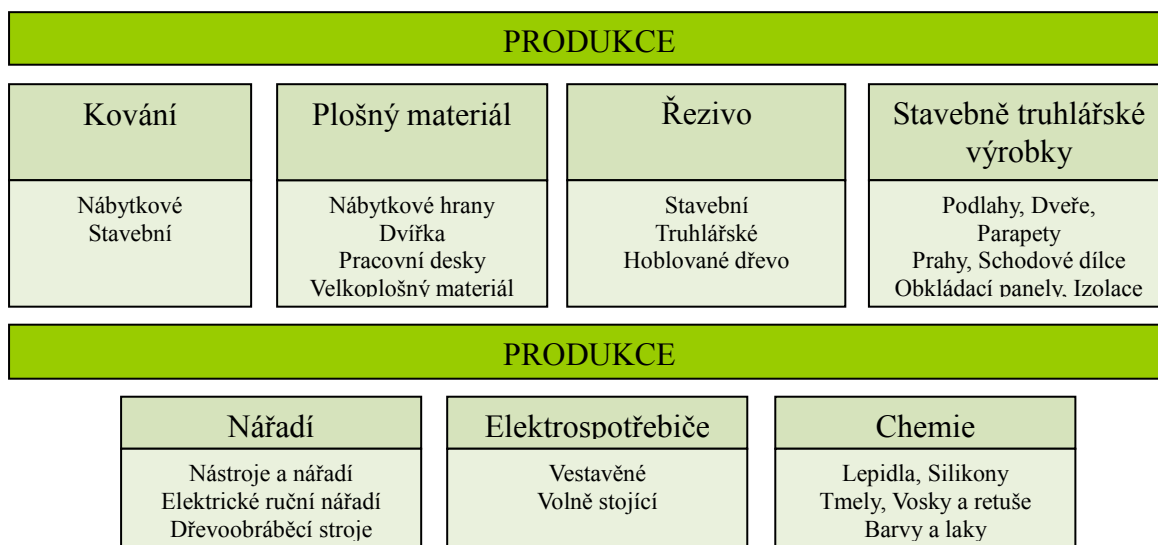
4.1 Charakteristika společnosti ABC a. s.

Společnost ABC a. s. vznikla v roce 2003. I přesto, že společnost vznikla relativně nedávno, není na trhu úplným nováčkem. Společnost navázala na dlouholetou činnost jejich předchůdců, kteří prodávali stejné či podobné zboží na identických prodejních místech, a to často několik desetiletí.

Předmětem podnikání společnosti ABC a. s. je především velkoobchod a specializovaný maloobchod.

Společnost ABC a. s. se zabývá prodejem materiálů, polotovarů a výrobků, které jsou určené především pro stolaře, truhláře, stavaře a kutily. Jedná se především o výrobky ze dřeva – dřevotřískové desky (surové i laminované), palubky, okna, dveře, kuchyňská dvířka, kuchyňské pracovní desky viz obr. 4.1.1. Společnost nabízí svým zákazníkům také služby, které poskytuje sama nebo zprostředkovaně pomocí svých smluvních partnerů. Mezi nabízené služby patří: rozvoz zboží, odborné poradenství, příjem objednávek e-mailem i faxem, likvidace dřevního odpadu, formátování materiálu na hrubo pro převoz i na přesné míry, olepení hran, frézování, vrtání, montáž a další.

Obr. 4.1.1

Zdroj: internetové stránky společnosti

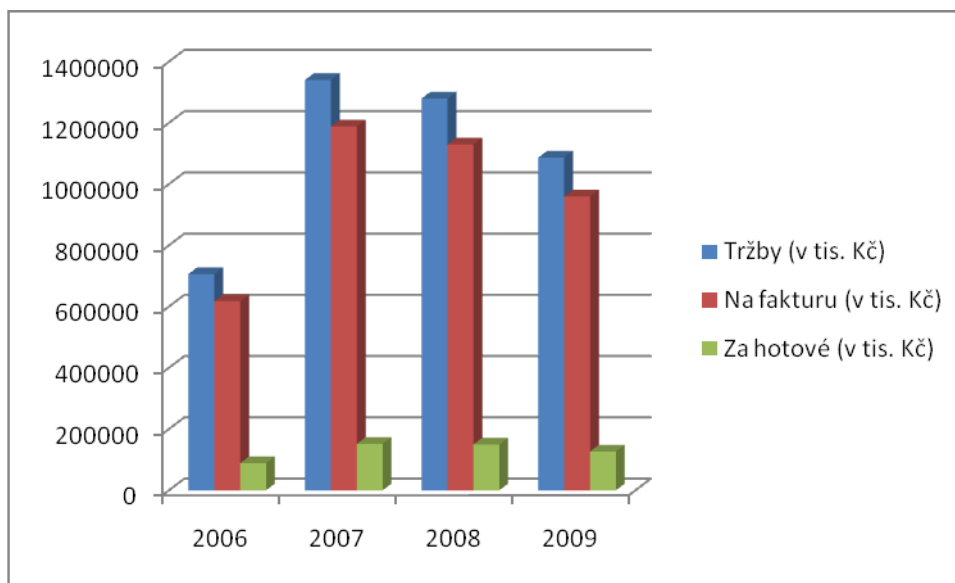
V souvislosti se specializací a náročností na řemeslné práce je sortiment zboží průběžně rozšiřován, což vyplývá z požadavků a potřeb zákazníků.

Společnost v současné době nabízí svoje zboží na 25 prodejních místech, čím jí mohu přiřadit k velkým subjektům v oboru v rámci ČR. Jednotlivé prodejny se nacházejí na severní a jižní Moravě, ale také v severních, středních, západních a jižních Čechách. Konkrétněji například v Bohumíně, Českých Budějovicích, Hradci Králové, Jeseníku, Kroměříži, Ostravě, Šumperku atd.. O velikosti společnosti nevypovídá nejen počet provozních jednotek, ale také velikost obrátu, který činí dle výkazu zisku a ztrát 1 096 039 000 Kč.

4.2 Charakteristika Pohledávek ve společnosti

Společnost většinu svého prodeje realizuje „na fakturu“, z tohoto důvodu jsou pohledávky významným aktivem společnosti. Významnost dokazuje graf č. 4.2.1.

Graf č. 4.2.1 - Objem tržeb realizovaných hotově a na fakturu v letech 2006 - 2009

Zdroj: vlastní

4.2.1 Vznik pohledávek

Pohledávky ve společnosti, vzhledem k její charakteristice, vznikají ve většině případů na základě **kupní smlouvy** a jen ve výjimečných případech na základě **smlouvy o dílo**. Mezi základní náležitosti kupní smlouvy náleží: údaje o smluvních stranách a jejich identifikační údaje (např. jméno, příjmení, trvalé bydliště, atd.), předmět smlouvy, cena za jednotku a

celková částka, dodací lhůta, dodací podmínky, platební podmínky (doba a způsob zaplacení kupní ceny), další ustanovení dle dohody (např. slevy, způsob dopravy atd.). Smlouvy o dílo je využito jen v případě, že je sjednána dodávka dveří včetně její montáže nebo podlahy včetně jejího položení.

4.2.2 Zajištění pohledávek

Důležitou roli před sjednáváním smluv hrají **informace** o budoucích obchodních partnerech a jejich solventnosti. Před tím, než jsou výrobky společností ABC a. s. dodány „na fakturu“, jsou odběratelé prověřováni. Prodeji „na fakturu“ musí předcházet nejen řada odběrů, které jsou placeny v hotovosti. Dále ale také mohou být odběratelé prověřováni i osobními návštěvami, kdy je zjišťován jejich majetek (stroje, nemovitosti), solventnost např. u zaměstnanců, zda jsou jim vypláceny mzdy, popřípadě prodejnost výrobků odběratele.

Součástí všech sjednávaných smluv jsou opatření jako **úrok z prodlení**, který lze zařadit ke specifickým zajišťovacím instrumentům pohledávek (má podobný charakter jako smluvní pokuta). Specifičnost úroku z prodlení spočívá ve vzniku automatického nároku na jeho úhradu, který náleží věřiteli při porušení povinnosti dlužníka řádně a včas uhradit svůj peněžitý závazek bez ohledu na to zda úrok z prodlení byl či nebyl sjednán přímo ve smlouvě. Další součástí sjednávaných smluv je **výhrada vlastnického práva** (dle § 601 ObčZ). Výhrada vlastnického práva je písemné ujednání mezi kupujícím a prodávajícím, na základě kterého nabude kupující vlastnického právo k předmětu koupě až po jejím úplném zaplacení. Kupující není oprávněn věc dále prodávat, jinak je vystaven trestnímu stíhání za zpronevěru. Jiné zajišťovací instrumenty pohledávek jako záloha nejsou většinou využívány, a to z důvodu konkurenčního boje o zákazníky.

Další zajištění pohledávek společnosti je prováděno dle typu odběratele a ve smlouvách jsou sjednávány individuálně. V případě fyzických osob je někdy voleno **zástavní právo**. Zástavní právo slouží k zajištění pohledávek, pokud závazek odběratele není včas splněn. Přitom uspokojení pohledávky lze dosáhnout z výtěžku zpeněžení zástavy. Podrobněji se této problematice věnuji v kapitole č. 2.4.2. Předmětem zástavního práva společnosti ABC a. s. jsou nejčastěji nemovitosti a stroje.

V případě právnických osob, konkrétně společností s ručením omezeným, je využíváno **ručení** společníků jako fyzických osob. Společníci se zavazují uhradit věřiteli dlužnou částku v případě, že pohledávka nebyla uhrazena dlužníkem. Viz kapitola č. 2.4.3. V souvislosti s ručením společníků je využíváno směnky konkrétně **vistasměnky**, která je splatná při

předložení. Více se směnkám věnuji v kapitole č. 2.4.5.

U vybraných odběratelů společnost ABC a. s. sjednává na vystavené faktury **pojištění pohledávek**.

4.2.3 Splatnost pohledávek a jejich zajištění po splatnosti

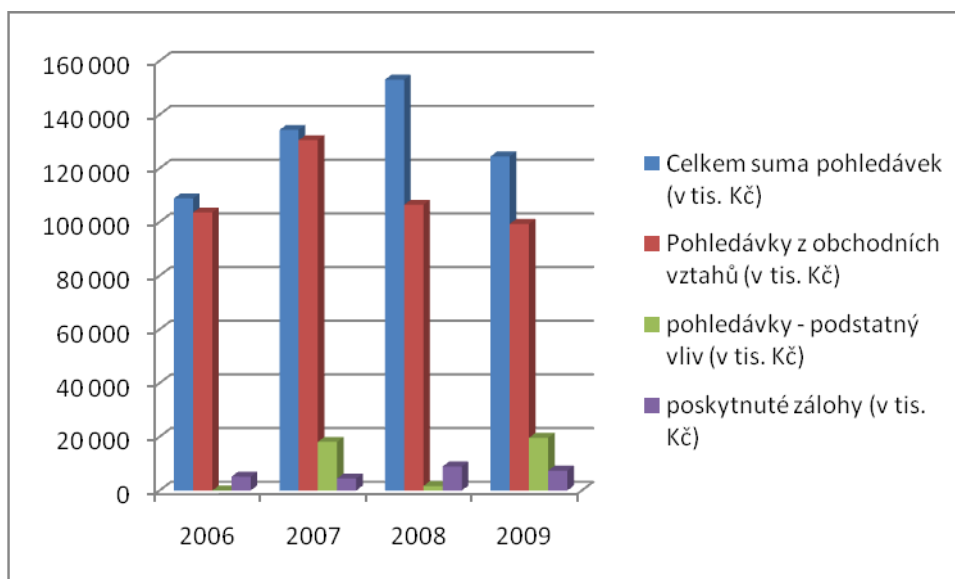
Lhůta splatnosti pro úhradu faktur bývá zpravidla stanovena na **15 dnů**. Ve výjimečných případech bývá sjednávána lhůta pro splacení dlužné částky i delší, a to 30, 60 až dokonce 90 dnů. Lhůty splatnosti byla společnost nucena prodlužovat. Důvodem jsou probíhající krize, konkurenční boj a boj o zákazníky, kdy společnost se snaží vyhovět požadavkům zákazníků a přizpůsobovat své podmínky tak, aby obstála v konkurenčním boji o zákazníky. Delší lhůty splatnosti jsou sjednávány individuálně.

V případě, že není faktura uhrazena včas, je zcela v pravomoci jednotlivých vedoucích prodejen, jaké opatření zvolí, aby dlužná částka byla uhrazena. Nejúčinnějšími opatřeními jsou **telefonické výzvy, upomínky a osobní návštěvy**, kdy je apelováno na dlužníky, aby dlužnou částku co nejdříve uhradili. Pokud dlužníci na upomínky nereagují, je jim ve druhé fázi zaslána písemná upomínka k zaplacení. Pokud i po písemné upomínce dlužník dlužnou částku odmítá zaplatit, je volena soudní cesta pro vymáhání pohledávky. Tento způsob patří k nejméně vyhledávaným a k nejméně oblíbeným způsobům společnosti ABC a. s.. V některých případech, kdy dlužník není schopen zaplacen v hotovosti, je placeno naturálně např. výrobky, které vyprodukoval. Společnost pak tyto výrobky dále prodává.

4.3 Pohledávky v letech 2006 - 2009

Jak již bylo uvedeno výše, pohledávky tvoří významnou část aktiv společnosti ABC a. s.. Do celkových pohledávek jsou zahrnuty jak pohledávky do splatnosti, tak pohledávky po splatnosti. Tyto pohledávky jsou z největší části tvořeny **pohledávkami z obchodních vztahů**, které **tvoří v průměru 80 %**, další významnou složkou pohledávek tvoří **pohledávky – podstatný vliv, které jsou v průměrné výši 9%** a **poskytnuté zálohy, které jsou v průměrné výši 5,5 %**.

**Graf č. 4.3.1 - Podíl vybraných pohledávek na celkové sumě pohledávek
v letech 2006 - 2009**

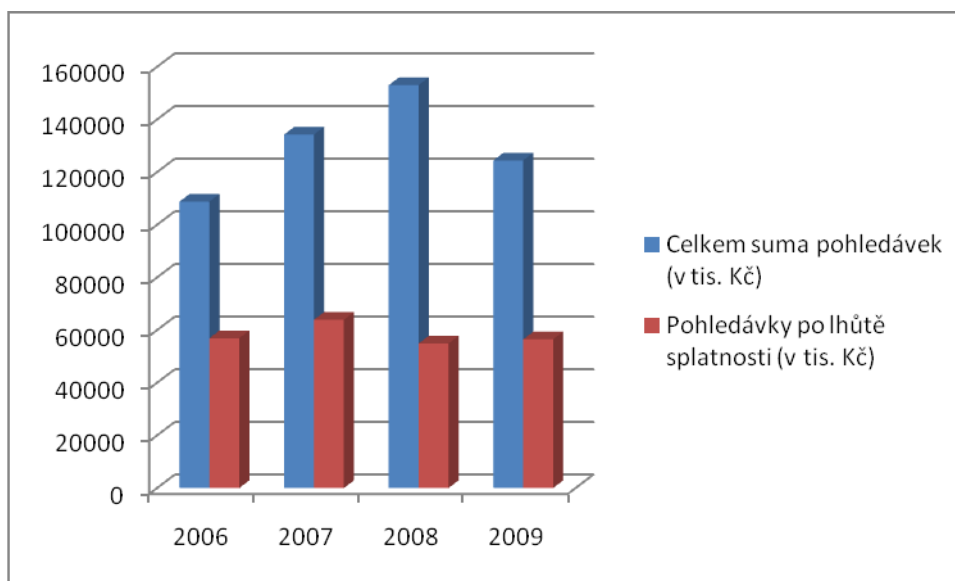

Zdroj: účetní závěrka a výroční zpráva společnosti ABC a. s. z roku 2006,2007,2008,2009

V průběhu posledních čtyř let byl zaznamenán různý vývoj pohledávek ve společnosti. K největším změnám však docházelo u pohledávek z obchodních vztahů, od jejich růstu v roce 2007 k následnému postupnému poklesu. Největšího objemu těchto pohledávek bylo dosaženo právě v roce 2007, kdy suma pohledávka z obchodních vztahů byla ve výši 130 451 Kč. Vývoj pohledávek korespondoval s vývojem tržeb, které zaznamenaly obdobný vývoj jako pohledávky. Proto v roce 2007, kdy tržby ve sledovaných letech 2006 až 2009 byly nejvyšší, pohledávky dosahovaly nejvyšší úrovně. V následujících letech, kdy se tržby zejména v důsledku hospodářské krize snižovaly, byl vytvářen tlak na snižování objemu pohledávek.

Jak již bylo výše uvedeno, společnosti včetně pohledávek do splatnosti vznikají i **pohledávky po splatnosti**. Nejvyššího objemu pohledávek po splatnosti bylo dosaženo během sledovaných let v roce 2007, kdy pohledávky dosahovaly výše 63 905 tis. Kč, což odpovídalo 41,8 % celkové hodnoty pohledávek. V následujících letech pohledávky po splatnosti již měly klesající tendenci. V průměru výše pohledávek po splatnosti na celkové výši pohledávek byla 44,9 % ve sledovaných letech 2006 až 2009. Důvod tohoto vývoje pohledávek po splatnosti je obdobný jak v předešlém případě. Se snižující se výší tržeb a výší pohledávek docházelo i ke snižování pohledávek po splatnosti. Výše pohledávek po splatnosti je zobrazena v grafu č 4.3.2.

**Graf č. 4.3.2 - Podíl pohledávek po splatnosti na celkové sumě pohledávek
v letech 2006 - 2009**

Zdroj: účetní závěrka a výroční zpráva společnosti ABC a. s. z roku 2006,2007,2008,2009

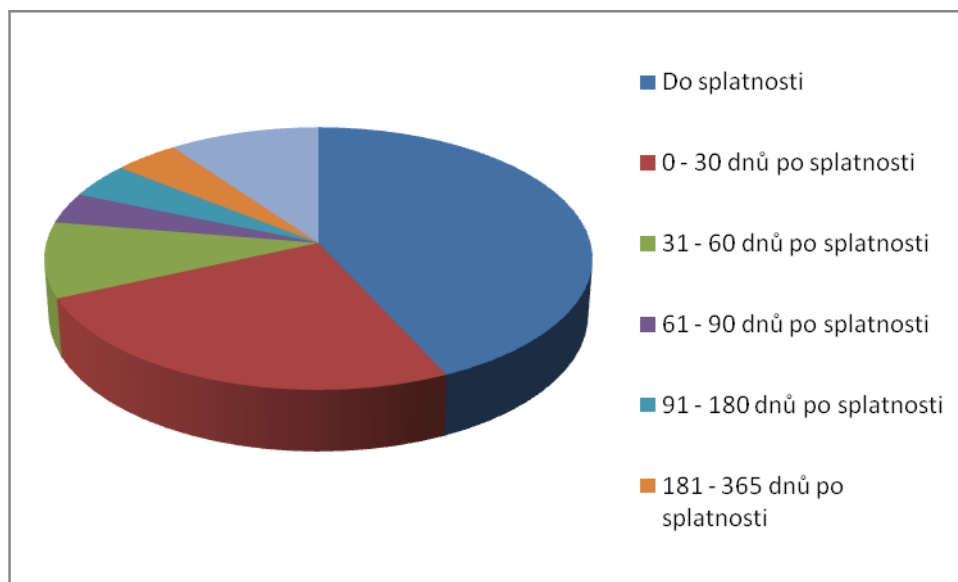
Společnost dále třídí své pohledávky po splatnosti do kategorií:

- 0 – 30 dnů po splatnosti
- 31 – 60 dnů po splatnosti
- 61 – 90 dnů po splatnosti
- 91 – 180 dnů po splatnosti
- 181 – 365 dnů po splatnosti
- nad 365 dnů

Největšího objemu ze sumy pohledávek po splatnosti dosahují pohledávky 0 až 30 dnů po splatnosti, které tvoří až 44,2 % a pohledávky po splatnosti nad 365 dnů, které tvoří až 18 %. O skladbě pohledávek vypovídá graf č. 4.3.3. Kategorie 0 – 30 dnů po splatnosti dosahuje největšího objemu z důvodu toho, že dlužník nemá úmysl pohledávku neuhradit, ale jen došlo k prodlení platby, a to např. protože odběratel neobdržel fakturu nebo samotnému nebylo uhrazeno a tím se dostal do druhotné platební neschopnosti. Vymáhání těchto pohledávek bývá nejvíce úspěšné. Horší situace nastává u pohledávek s delší dobou po splatnosti. U pohledávek, které jsou po splatnosti déle než 365 dnů se nepředpokládá, že by byly uhrazeny a ani dlužník nemá úmysl svůj dluh uhradit. Pohledávky mezi 31 – 365 dnem jsou buď uhrazeny, nebo se z nich stanou postupem času pohledávky nad 365 dnů. Proto

kategorie nad 365 je druhou nejvyšší skupinou. Čím déle je pohledávka po splatnosti, tím více se snižuje pravděpodobnost její úhrady.

Graf č. 4.3.3 - Struktura pohledávek společnosti ABC a. s. k 31. 12. 2009

Zdroj: vlastní

4.4 Opravné položky

Společnost ABC a. s. vytváří jak účetní opravné položky, tak zákonné opravné položky. Do roku 2007 byly vytvářeny účetní opravné položky ve výši zákonných opravných položek, tzn. účetní opravné položky = zákonné opravné položky. Zákonné opravné položky jsou vytvářeny výši danou ZoR. Od roku 2008 se společnost rozhodla vytvářet **účetní opravné položky k pochybným pohledávkám** podle následujícího pravidla:

- **100 %** hodnoty pohledávek u pohledávek **dle § 8 a 8c ZoR**
- **100 %** hodnoty pohledávek u vlastních pohledávek **po splatnosti nad 365 dnů**
- **50 %** hodnoty pohledávek u vlastních pohledávek **po splatnosti 181 – 365 dnů**

Jako pochybné pohledávky jsou definovány takové pohledávky, které nebudou pravděpodobně uhrazeny, tzn., že jejich hodnota není 100 %.

Opravné položky podle § 8 jsou vytvářeny k nepromlčeným pohledávkám splatnými po 31. prosinci 1994, jejichž hodnota je vyšší než 30 000 Kč viz kapitola č. 3.1.2.

Opravné položky podle § 8c jsou vytvářeny u nepromlčených pohledávek nevýznamné

hodnoty (do 30 000 Kč) viz kapitola č. 3.1.2:

Tvorbou opravných položek je pověřena hlavní účetní, která při splnění stanovených podmínek a důkladné analýze, při které se prověřují možnosti dobytnosti či nedobytnosti jednotlivých pohledávek, vytvoří opravnou položku.

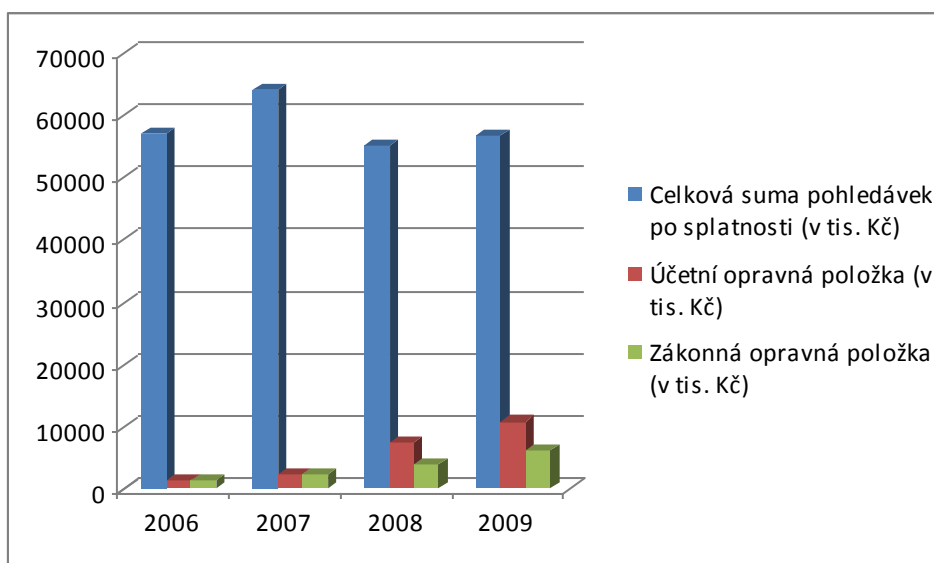
Pohledávky jsou evidovány na účtu **311 – Pohledávky za odběrateli**. Opravné položky jsou evidovány na účtu **391 – Opravné položky**. K účtu 391 je vytvářena analytika:

Tab. 4.4.1

Účet	Popis
391100	OP k pohledávkám § 8 (konkurs)
391200	OP k pohledávkám § 8a
391300	OP k pohledávkám účetní
391400	OP k pohledávkám § 8c
391401	OP k pohledávkám § 8c k účtu 378 a 335

Jak již je výše uvedeno, společnost začala vytvářet v různé výši účetní a zákonné opravné položky až od roku 2008. V důsledku tohoto rozhodnutí došlo v roce 2008 k nárůstu opravných položek k pohledávkám. Názorně zobrazeno v grafu č. 4.4.1.

Graf č. 4.4.1 - Podíl opravných položek k celkové sumě pohledávek po lhůtě splatnosti v letech 2006 - 2009

Zdroj: vlastní

4.5 Odpis pohledávek

Společnost ABC a. s. vytváří účetní odpis pohledávky, tak i daňový odpis pohledávky. Účetní odpis je vytvářen dle uvážení účetní jednotky. Pokud účetní jednotka shledá pohledávku nedobytnou, odepíše ji. Daňový odpis pohledávky je prováděn v zákonem daných případech viz kapitola č. 3.2.2. Odepsané pohledávky jsou sledovány v podrozvahové evidenci.

Pro odpis pohledávky je využíváno analytické evidence:

Tab. 4.5.1

Účet	Popis
546100	Odpis pohledávky účetní
546200	Odpis pohledávky

Zdroj: vlastní

4.6 Praktické řešení pohledávek po splatnosti

Tab. 4.5.2 – Vybrané neuhrazené faktury

Faktura	Odběratel	Datum vystavení	Datum splatnosti
FV10065	p. Truhlík	11. 2. 2010	26. 2. 2010
FV10099	XYZ s. r. o.	1. 3. 2010	16. 3. 2010
FV10105	p. Truhlík	9. 3. 2010	24. 3. 2010
FV10140	p. Truhlík	13. 4. 2010	28. 4. 2010
FV90057	BFL s. r. o.	22. 1. 2009	6. 1. 2009
FV90063	SLS s. r. o.	15. 4. 2008	30. 4. 2008

Zdroj: vlastní

FV10065

Faktura na částku vč. DPH: 15 433 Kč, vystavena: **11. 2. 2010**, splatná **26. 2. 2010**

Vytvořená zákonná opravná položka ve výši 20 % rozvahové hodnoty pohledávky, tj. 3 086,6 Kč dle § 8a, odst. 1 ZoR.

- po uplynutí 6 měsíců od konce sjednané lhůty splatnosti pohledávky uplatním zákonné opravné položky ve výši 20 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky.

- Po uplynutí více než 12 měsíců od konce sjednané lhůty splatnosti pohledávky je možno uplatnit 100 % hodnoty pohledávky dle § 8c ZoR

U této pohledávky pro její nízkou hodnotu je pro společnost výhodnější vyčkat jedno účetní období a pokud dlužník dlužnou částku neuhradí, vytvořit opravnou položku ve výši 100 % dle § 8c ZoR. Společnost ABC a. s. nejdříve musí rozpustit vytvořenou opravnou položku ve výši 20 % a následně vytvořit opravnou položku ve výši 100 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky. Při vyčkání jedno účetní období nebudou vznikat účetní jednotce ostatní doprovodné náklady, které by byly spojeny např. se zahájením soudního řízení.

FV10099

Faktura na částku vč. DPH: 150 500 Kč, **vystavena 1. 3. 2010, splatná 16. 3. 2010.**
Vytvořena zákonná opravná položka ve výši 20 % rozvahové hodnoty pohledávky,
tj. 30 100 Kč dle § 8a, odst. 1 ZoR.

- po uplynutí 6 měsíců od konce sjednané lhůty splatnosti pohledávky uplatníme zákonné opravné položky ve výši 20 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky.
- V případě, že bude zahájeno soudní řízení v rámci této pohledávky, lze uplatnit zákonnou opravnou položku ve výši 33 % již 12 měsíců od sjednané lhůty splatnosti pohledávky.

Z důvodu vyšší hodnoty pohledávky navrhuji zahájit vymáhání pohledávky pomocí soudního řízení.

FV10140

Faktura na částku vč. DPH: 7 630 Kč, **vystavena 13. 4. 2010, splatná 28. 4. 2010.** **Vytvořena zákonná opravná položka ve výši 20 % rozvahové hodnoty pohledávky, tj. 1 526 Kč**
dle § 8a, odst. 1 ZoR.

- po uplynutí 6 měsíců od konce sjednané lhůty splatnosti pohledávky uplatním zákonné opravné položky ve výši 20 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky.
- Po uplynutí více než 12 měsíců od konce sjednané lhůty splatnosti pohledávky je možno uplatnit 100 % hodnoty pohledávky dle § 8c ZoR

V tomto případě navrhuji spojit pohledávky FV10065 a FV10140 z toho důvodu, že se jedná ve všech případech o stejného dlužníka. Celková hodnota těchto pohledávek je ve výši 23 063 Kč. Je splněna podmínka dána §8c písm. d). a proto lze po uplynutí jednoho účetního období vytvořit opravnou položku ve výši 100 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávek. Společnost ABC a. s. povede tyto pohledávky v samostatné evidenci.

FV90057

Faktura na částku vč. DPH: 184 749 Kč, **vystavena 22. 1. 2009, splatná 6. 2. 2009.**
Vytvořena zákonná opravná položka ve výši 20 % rozvahové hodnoty pohledávky, tj. 36 949,8 Kč dle § 8a, odst. 1 ZoR.

- po uplynutí 6 měsíců od konce sjednané lhůty splatnosti pohledávky uplatním zákonné opravné položky ve výši 20 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky. Vyšší opravnou položku lze uplatnit v případě, že bude zahájeno např. soudní řízení.
- Při zahájení soudního řízení lze po uplynutí 12 měsíců od splatnosti pohledávky vytvořit opravnou položku ve výši 33 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky a postupně vytvářet vyšší opravné položky až do výše 100 %.

V rámci této pohledávky byl 6. 1. 2010 doručen soudu návrh na zahájení řízení o vydání platebního rozkazu. Platební rozkaz byl vydán 23. 2. 2010, právní moci toto rozhodnutí nabylo 25. 2. 2010. Na základě zahájeného soudního řízení společnost ABC a. s. může za rok 2010 vytvořit opravnou položku dle § 8a odst. 2) písm. b) ve výši 50 % (dojde k navýšení opravné položky na výši 92 374,5 Kč), a to z důvodu uplynutí více jak 18 měsíců od konce sjednané lhůty splatnosti.

FV80063

Faktura na částku včetně DPH: 60 305 Kč, **vystavena 15. 4. 2008, splatná 30. 4. 2008.**
Vytvořena zákonná opravná položka ve výši 20 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky tj. 12 061 Kč dle § 8a, odst. 1 ZoR.

- jak již bylo několikrát uvedeno, společnost může vytvořit zákonnou opravnou položku

na pohledávku více jak 6 měsíců po splatnosti ve výši 20 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky. Zákonná opravná položka vyšší hodnoty může být vytvořena, jen pokud v rámci pohledávky bude zahájeno např. soudní řízení.

Společnost ABC a. s. se řádně a včas přihlásila do insolvenčního řízení, které bylo zahájeno 6. 8. 2009. Společnost se přihlásila 12. 8. 2009. Následně byl osvědčen úpadek a soud rozhodl o jeho řešení konkurzem. Na základě toho byla včas vytvořena zákoná opravná položka ve výši 100 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky.

Prověřením insolvenčního rejstříku jsem zjistila, že konkurz byl ukončen pro nedostatek majetku v únoru 2011. Společnosti ABC a. s. proto doporučuji zrušit opravnou položku ve výši 100 % na základě usnesení o zrušení konkurzu a ukončení insolventního řízení ve výši 100 % a následně pohledávku odepsat.

Na daňový základ bude mít dopad jak tvorba, čerpání i odpis pohledávky.

4.7 Shrnutí

Cílem třetí části bakalářské práce bylo přiblížit řešení pohledávek ve společnosti ABC a. s.

Protože se jedná o společnost, kde prodej „na fakturu“ tvoří převážnou část z objemu prodeje, jsou pohledávky a jejich řešení pro společnost velice významné. Zejména pak to, aby zákazníci společnosti hradili své závazky včas. K tomuto nám zejména přispívá zajištění pohledávek a to buď preventivní, nebo následné po včasné nesplacení dluhu. I když společnost nevyužívá všech možností zajištění pohledávek, které jsou jí k dispozici, je zajištění pohledávek podle mého názoru dostačující a efektivní. Společnost by mohla využít některých dalších možností zajištění jako je např. záloha nebo smluvní pokuta, ale je rozporuplné zda by využití některých dalších nástrojů zajištění bylo pro společnost efektivní. V dnešní době, kdy rčení „náš zákazník, náš pán“ nabývá čím dál více na významu, se společnosti snaží vyhovět co nejvíce požadavkům zákazníka a jsou si plně vědomy, že pokud jejich podmínky prodeje budou úzce a bezpodmínečně stanoveny, zákazník bude radši vyhledávat nabídku konkurenční společnosti, která je ochotna slevit ze svých podmínek prodeje. Těhle skutečnosti si je vědoma i společnost ABC a. s. a proto jsou prováděna jen nejnutnější opatření pro zajištění pohledávek. Výhodu vidím i v postupu, kterým jsou pohledávky vymáhány, pokud nedojde k jejich včasné úhradě. Tím že vymáhání pohledávek mají v kompetenci vedoucí jednotlivých prodejen je zajištěn individuální přístup k dlužníkovi, než kdyby vymáhání pohledávek mělo v kompetenci např. hlavní vedení společnosti. Jednotliví vedoucí prodejen, jelikož jsou nebo byli v osobním kontaktu s odběratelem, mohou volit opatření nejvíce efektivní pro daného dlužníka. Například pokud dlužník se již někdy dostal do problémů s placením a nedbal telefonických upomínek, může vedoucí prodejny zvolit ihned osobní návštěvu dlužníka a upomínat o nezaplacení pohledávky.

V případě vytvářených opravných položek společnost tvoří analytickou evidenci pouze k účtu 391- opravné položky k pohledávkám. V případě potřeby společnosti by v budoucnosti mohla společnost vytvářet analytickou evidenci k účtu 311 – pohledávky za odběrateli. Vzhledem k množství evidovaných pohledávek navrhovala bych vytvořit analytickou evidenci dle doby splatnosti.

5 Závěr

Pohledávky jsou problematikou, která v současné době zaměstnává většinu společností. V souvislosti s konkurenčním bojem společností mezi sebou a hlavně konkurenčním bojem o zákazníky, kteří jsou základním předpokladem existence podniku, jsou společnosti nuceny přecházet i k méně oblíbenému způsobu prodeje a to k prodeji „na fakturu“. O to více nabývá na významu zajištění pohledávek ať už preventivní či následné po včasném neuhrazení pohledávky dlužníkem. I aktuální legislativa nezapomíná na účetní jednotky, které se musí potýkat s problémem nesplacených pohledávek.

Současná daňová legislativa nabízí účetním jednotkám možnosti, které pomáhají zmírnit jejich daňovou zátěž v podobě neuhrazených pohledávek, které představují pro společnost výnos, který je předmětem daně. Tato pomoc účetním jednotkám v podobě zákonných opravných položek dle ZoR je jednoznačnou výhodou a to hlavně z toho důvodu, že společnostem jsou zrealizovány jejich příjmy a tím i vypočtená a odvedená daň z příjmů je nižší. Zákonné opravné položky jsou však jen nabízenou, ale často využívanou možností, kterou ÚJ nemusí uplatňovat. Naopak z hlediska účetnictví jsou to účetní opravné položky, pomocí kterých má být dosaženo věrného a poctivého obrazu účetnictví a účetní jednotky je musí povinně vytvářet. Účetní jednotky často volí své účetní opravné položky ve stejné výši jak zákonné opravné položky. Podle mého názoru je tato volba nevyhovující a to z toho důvodu, že může docházet k nadhodnocování aktiv společnosti a tím k porušení účetní zásady věrného a poctivého obrazu skutečnosti.

Cílem mé bakalářské práce bylo specifikovat nejvyužívanější možnosti zajištění pohledávek, které jsou v současné době podnikatelům dány, dále také charakterizovat účetní a daňové aspekty pohledávek po splatnosti, které představují pro účetní jednotku zátěž v podobě zdanitelného, ale ještě neuhrazeného výnosu. A nastínit praktický postup využívaný v konkrétní společnosti ABC a. s. Jak již bylo uvedeno, pohledávky jsou dnes a denně skloňovaným tématem mnoha společností. Ne jinak je tomu u společnosti ABC a. s., která se s problematikou pohledávek po splatnosti také setkává.

Stěžejní část mé bakalářské práce tvoří část praktická, kde jsem se zaměřila na řešení pohledávek ve společnosti ABC a. s.. Na základě konzultací a interních materiálů společnosti jsem došla k názoru, že i přesto, že pohledávky po splatnosti ve společnosti vznikají a

pohybují se v průměru kolem 55 000 (tis.) Kč, jsou spíše přirozeným jevem v souvislosti s hospodářským vývojem v ČR a ve světě. Společnost vytváří vzhledem k možnostem, které jsou jí dány, efektivní zajištění pohledávek. Jsou využívány jak možnosti preventivního zajištění pohledávek, tak i následně zajištění či vymáhání pohledávek po splatnosti. Většina využívaných způsobů zajištění pohledávek nejsou nějak neobvyklými způsoby zajištění. Neobvyklým způsobem zajištění shledávám smluvní dodatek výhrada vlastnického práva, na základě kterého společnost ABC a. s. je vlastníkem věci až do úplného zaplacení. Pokud věc není ve lhůtě splatnosti zaplacená anebo navracena vystavuje se dlužník trestnímu stíhání pro zpronevěru. V souvislosti se zajištěním pohledávek ve společnosti ABC a. s. bych chtěla upozornit na fakt, že žádné zajištění nenabízí zcela stoprocentní ochranu před případnou neochotou dlužníka platit své dluhy a i přes veškerou snahu společnosti zůstanou některé pohledávky zcela neuhrazeny.

Společnost vytváří k pohledávkám po splatnosti jak účetní tak zákonné opravné položky. Způsob tvorby těchto opravných položek je standardním způsobem tvorby. Zákonné opravné položky se tvoří po splnění zákonem daných podmínek a mají pouze daňový dopad (snižují základ daně). Účetní opravné položky se od roku 2008 tvoří dle samostatného interního předpisu v odlišné výši než zákonné opravné položky. Nejdříve je účetní opravná položka vytvořena půl roku po splatnosti. Účtování účetních OP má pouze účetní dopad (zobrazení reálné hodnoty aktiv). Také odpis pohledávky je vytvořen standardním způsobem. V případě, že účetní jednotka označí pohledávku jako nedobytnou, je vytvořen účetní odpis pohledávky. Pokud jsou splněny zákonem podmínky, společnost vytvoří zákonný odpis pohledávky. Mohu tedy konstatovat, že společnost ABC a. s. zcela využívá možností, které ji ZoR a ZoÚ nabízí.

Seznam použité literatury

Odborná literatura

- [1] BAŘINOVÁ, D.; VOZŇÁKOVÁ, I. *Pohledávky - vzory smluv a podání* . 2. vyd. Praha: Grada Publishing a. s., 2003. 128 s. ISBN 80-247-0581-8.
- [2] DRBOHLAV, J.; POHL, T. *Pohledávky z právního, účetního a daňového pohledu*. 2. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2006. 220 s. ISBN 80-7357-162-5.
- [3] KUNEŠOVÁ-SKÁLOVÁ, J. *Pohledávky*. 4. vyd. Ostrava: Sagit, 1999. 147 s. ISBN 80-7208-132-2.
- [4] PILÁTOVÁ, J.; RICHTER, J. *Pohledávky a jejich řešení v podnikové praxi*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, spol. s r. o., 2009. 109 s. ISBN 978-80-7263-534-4.
- [5] ŠTOHL, P. *Učebnice účetnictví*. 8. vyd. Znojmo: Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s., 2006. 199 s.
- [6] ŠTOHL, P.; KLIČKA, V. *Maturitní okruhy z účetnictví*. 1. vyd. Znojmo: Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s., 2007. 227 s. ISBN 80-239-8812-3.
- [7] VAIGERT, D. *Pohledávky: právní příručka věřitele*. 1.vyd. Brno: Computer press, 2005. 272 s. ISBN 80-251-0881-3.

Právní předpisy

- [8] Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- [9] Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- [10] Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů
- [11] Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

- [12] Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů, ve znění pozdějších předpisů
- [13] Vyhláška č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů
- [14] České účetní standardy pro podnikatele

Internetové zdroje

- [15] BPX. *Slovník pojmů*. [online]. [cit. 2011-04-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.bpx.cz/vyhrada-vlastnickeho-prava/>>.
- [16] BUSINESSCENTER. *Slovník pojmů*. [online]. 1998 [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <<http://business.center.cz/business/pojmy/p189-zapocteni-pohledavek.aspx>>.
- [17] BUSINESSCENTER. *Slovník pojmů*. [online]. 1998 [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <<http://business.center.cz/business/pojmy/p266-uznani-zavazku.aspx>>.
- [18] BUSINESSCENTER. *Slovník pojmů*. [online]. 1998 [cit. 2011-04-03]. Dostupné z WWW: <<http://business.center.cz/business/pojmy/p557-zastavni-pravo.aspx>>.
- [19] BUSINESSINFO. *Pohledávky*. [online]. 1997 [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/orientace-v-pravnich-ukonech/pohledavky-opu/1000818/51671/#b3a>>.
- [20] D&B. *D&B Česká republika a Slovenská republika*. [online]. 2010 [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <<http://dbczech.dnb.com/Czech/default.htm>>.
- [21] EOL IHNED. *Obchodní věstník*. [online]. 1996 [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <<http://eol.ihned.cz/obchodni-vestnik-online/>>.

- [22] FAKTURA – VZOR, FORMULÁŘE KE STAŽENÍ, NÁLEŽITOSTI FAKTURY. Faktura – daňový doklad. [online]. 2008 [cit. 2011-11-04]. Dostupný z WWW: <<http://www.julda.cz/wp-content/uploads/2009/06/faktura.pdf>>.
- [23] OV IHNED. *Obchodní věstník*. [online]. 1996 [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <<http://ov.ihned.cz/>>.
- [24] PODNIKATEL. *Co je živnostenský rejstřík*. [online]. 2007 [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.podnikatel.cz/zivnosti/zivnostnici/co-je-zivnostensky-rejstrik/>>.
- [25] SAFIN INVEST. *Vymáhání pohledávek a jejich inkaso*. [online]. 2001 [cit. 2011-12-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.safin-invest.cz/vymahani-pohledavek-s-inkasni-kancelari/>>.
- [26] SMLOUVA O DÍLO. Vzor smlouvy o dílo. [online]. 2005 [cit. 2011-04-11]. Vzor smlouvy o dílo. Dostupné z WWW: <www.fsv.cvut.cz/hlavni/dalsi/vzor-sod.doc>.
- [27] VRÁNOVÁ, D. *Jak průběžně získávat informace o konkurentech a obchodních partnerech*. [online]. 2008 [cit. 2011-03-29]. Si.vse. Dostupné z WWW: <<http://si.vse.cz/archive/proceedings/2008/jak-prubezne-ziskavat-informace-o-konkurentech-a-obchodnich-partnerech.pdf>>.

Seznam zkratek

ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
DPH	Daň z přidané hodnoty
MD	Má dáti
ObčZ	Občanský zákoník
ObchZ	Obchodní zákoník
OP	Opravná položka
Vyhláška	Vyhláška č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších pozdějších předpisů
ZDP	Zákon o daních z příjmů
ZoR	Zákon o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů
ZoÚ	Zákon o účetnictví

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v Ústřední knihovně VŠB-TUO k prezenčnímu nahlédnutí a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 9. května 2011

.....
jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:

Znojemská 166, Kuchařovice, 669 02 Znojmo

Seznam příloh

Příloha č. 1 Organizační struktura společnosti

Příloha č. 2 Vzor – faktura – daňový doklad

Příloha č. 3 Vzor – smlouva o dílo